

ASKEL KOHTI PÄIHTEETÖNTÄ ELÄMÄÄ

Kokemuksia tuetusta asumisesta ja vertaistuesta HomeSweetHome -
projektissa

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2008
Marjaana Hänninen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HÄNNINEN MARJAANA: Askel kohti päihteetöntä elämää - kokemuksia tuetusta asumisesta ja vertaistuesta HomeSweetHome -projektissa

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 42 sivua, 5 liitesivua

Kevät 2008

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee Stop Huumeille ry:n HomeSweetHome -projektia. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää projektin asiakkaiden kokemuksia tuetusta asumisesta sekä vertaistuesta. Lisäksi tarkoituksena on tutkia projektin vaikuttavuutta asiakkaiden päihteettömyyteen heidän omien kokemuksiansa pohjalta.

Tutkimuksen teoriaosassa käsitellään päihdeongelman luonnetta, vankiloissa tehtävää päihdetyötä, asunnottomuutta sekä tuettua asumista. Lisäksi käsitellään tukihenkilötoimintaa sekä vertaistukea, jotka ovat tärkeitä tekijöitä päihteettömän elämän aloittamisessa. Teoriaosassa esitellään myös HomeSweetHome -projektia, Stop Huumeille ry:n toimintaa sekä aikaisempia tutkimuksia.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja tutkimusaineisto koostuu kolmen HomeSweetHome -projektin asiakkaan haastatteluista. Aineistonkeruumenetelmänä oli teemahaastattelu. Tutkimustulokset muodostuivat teemahaastattelurungon sekä haastatteluissa esiin nousseiden teemojen pohjalta.

Tutkimuksen tulosten mukaan tuettu asuminen ja vertaistuki ovat merkittäviä päihteettömyyteen vaikuttavia tekijöitä. Tulosten pohjalta on havaittavissa myös HomeSweetHome -projektin tarpeellisuus vankilasta vapautuville sekä päihdekuntoutuksesta kotiutuville. Koti nähdään ensisijaisen tärkeänä asiana päihde- ja rikoskierteen katkaisemisessa.

Pelkkä asunto ei kuitenkaan riitä tukemaan päihteetöntä elämää. Lisäksi tarvitaan tukea päivittäisasioiden hoitamisessa sekä päihteettömän elämäntavan aloittamisessa. Päihteidenkäytön tilalle tarvitaan päihteettömiä vapaa-ajanviettopaikoja. Tuettun asumisen ja vertaistuen tarjoama tuki on monelle ensisijaisen tärkeä askel kohti päihteetöntä elämäntapaa.

Avainsanat: tuettu asuminen, vertaistuki, päihdeongelma, päihdetyö, HomeSweetHome -projekti

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Care

HÄNNINEN MARJAANA: A step towards a substance free life – experiences of supported accommodation and peer support in the HomeSweetHome project

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy of Child and Youth Work, 42 pages, 5 appendices

Spring 2008

ABSTRACT

This thesis deals with the Stop Huumeille ry's HomeSweetHome Project. The aim of this study is to explain the projects customers' experiences of supported accommodation and peer support. This research will also study the effects of the project on the customers' abstinence based on their own experiences.

The theoretical part of the study deals with the nature of substance abuse, addiction work in prisons, homelessness and supported accommodation. Studies of the support personnel and peer support groups, which are important in the beginning of a new addiction free life, will also be dealt with. The HomeSweetHome Project, the work of Stop Huumeille ry and other studies will be introduced in the theoretical part of the thesis.

This is a qualitative study and the research material is based on the interviews of three HomeSweetHome Project customers. The study material was gathered by means of a thematic interview. The results were formed by means of a thematic interview framework including other themes that occurred during the interview process.

According to the results, supported accommodation and peer support have a significant influence on a substance free life. Based on the results it can be acknowledged that the HomeSweetHome Project plays an important role in the support of persons returning home from prison or rehabilitation programs. Home plays the most important role in ending the vicious circle that is drug and crime addiction.

However, a place to live is not enough to support a substance free life. To start a substance free life, daily support and care is needed to deal with everyday matters. Substance free activities are needed to fill the time that was once occupied by drug addiction. The support that accompanies supported accommodation and peer support is very important to many who are taking the first steps towards a substance free life.

Keywords: supported accommodation, peer support, substance addiction, addiction work, HomeSweetHome Project

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	VANKILASTA SIVILIIN	2
2.1	Päihdeongelman luonne	2
2.2	Päihdekuntoutus vankiloissa	4
2.3	Asunnottomuus vapautuvien vankien ongelmana	5
2.4	Tuettu asuminen	7
2.5	Tukea päihteettömyyteen siviilissä	8
2.5.1	Tukihenkilötoiminta	8
2.5.2	Vertaistuki	9
2.6	Aikaisemmat tutkimukset	11
3	HOME SWEET HOME -PROJEKTI	12
3.1	Projektin tausta ja tarkoitus	12
3.2	Projektin sisältö	13
3.3	Stop Huumeille ry	14
3.3.1	Stop Huumeille ry:n harrastetoiminta	14
3.3.2	Vapaapäivä-toiminta	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	15
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät	15
4.2	Tutkimusote ja tutkimusmenetelmä	16
4.3	Kohderyhmä ja aineistonhankinta	17
4.4	Aineiston analyysi	19
4.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	20
5	TUTKIMUSTULOKSET	23
5.1	Haastateltavien taustatietoja	23
5.2	Päihteidenkäytön vaikutus elämään	23
5.3	Vankila ja päihteettömyys	24
5.4	Tuetun asumisen tarjoama tuki	24
5.4.1	Tukihenkilö	25
5.4.2	Riittävä tuki	26

5.5	Vertaisten tarjoama tuki	27
5.6	Kokemuksia tuetun asumisen ja vertaistuen merkityksistä päihteettömyyteen	29
5.6.1	Elämä ilman HomeSweetHome -projektia	30
5.6.2	Retkahdukset ja oman päihteettömyyden turvaaminen	30
5.7	Kehitysideoita projektille	31
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	32
6.1	Kokemuksia tuetusta asumisesta ja vertaistuesta	32
6.2	Projektin tuki päihteettömyyteen	33
7	POHDINTA	34
7.1	Ajatuksia tutkimuksen kulusta ja ajankohtaisuudesta	34
7.2	Haastattelujen ja tuloksien pohjalta heränneitä ajatuksia	36
7.3	Jatkotutkimusaiheita	37
	LÄHTEET	39
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Vankilasta vapautuvat päihdekuntoutajat ja päihdekuntoutuksesta kotiutuvat jäävät usein tyhjän päälle ja sopeutuminen takaisin yhteiskuntaan ja sen vaatimuksiin on todella vaikeaa. Monesti vapautuvalla tai kotiutuvalla ei ole edes asuntoa, johon mennä. Vastassa on vanha kaveripiiri ja sen mukanaan tuomat vaikeudet. Ilman apua ja tukea vapautuvat vangit ja päihdekuntoutuksesta kotiutuvat ajautuvat helposti takaisin päihteiden ja rikosten pariin. Vapautuvilla vangeilla sopeuttamista takaisin yhteiskuntaan pyritään aloittamaan jo vankeusaikana, mutta mikäli vapautuvalla ei ole asuntoa, tuntuu paluu vapauteen monesti toivottomalta. Päihteet ovat aikaisemmin olleet suuri osa elämää ja vankeusaikana alkanut päihdekuntoutuminen olisi hyvä saada jatkumaan myös vapaudessa.

Stop Huumeille ry aloitti tammikuussa 2007 HomeSweetHome -projektin, joka on tarkoitettu vankilasta vapautuville päihdekuntoutujille sekä päihdekuntoutuksesta kotiutuville. HomeSweetHome on tuetun asumisen projekti, jonka avulla vapautuvilla vangeilla ja päihdekuntoutuksesta kotiutuvilla on mahdollisuus saada asunto ja tukea arkeen sekä päihteettömyyteen. Stop Huumeille ry tarjoaa HomeSweetHome -projektin asiakkaille myös vertaistukea päihteettömien vapaa-ajanviettopojen muodossa. Näiden lisäksi asiakkaita ohjataan osallistumaan AA- ja NA-ryhmiin.

Minulle tarjoutui mahdollisuus tutkia tuetun asumisen ja vertaistuen merkitystä päihteettömyyteen HomeSweetHome -projektin asiakkaiden näkökulmasta. Tutkimuksessani selvitän asiakkaiden kokemuksia tuetusta asumisesta ja vertaistuesta sekä HomeSweetHome -projektin vaikuttavuudesta heidän päihteettömyyteensä. Tutkimukseni on laadullinen ja sen avulla tuon haastateltavien oman äänen kuuluviin. Koen aiheen erittäin tärkeäksi, ajankohtaiseksi ja mielenkiintoiseksi, ja toivon tekemästäni tutkimuksesta olevan jatkossa hyötyä niin projektin kehittämisen kuin tulevien asiakkaidenkin kannalta.

2 VANKILASTA SIVIILIIN

2.1 Päihdeongelman luonne

Päihdeongelmassa on aina kyse riippuvuudesta. Mahlerin separaatio-individuaatioteoriassa myönteinen riippuvuus edeltää kehityksessä riippumattomuutta. Myönteinen riippuvuus näkyy toistuvana ja mielihyvää tuottavana toimintana ihmisen elämässä. Kielteinen riippuvuus puolestaan muodostuu haitalliseksi ja pakonomaiseksi, jonka vuoksi se yleensä vie voimia elämän muilta alueilta. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian mukaan riippuvuus- ja riippumattomuuskäyttäytymisen kehitys perustuu psykososiaalisten vaiheiden riittävään läpikäymiseen. Ihmisen riippuvuus- ja riippumattomuus kysymysten ratkeamisen perusta lähtee jo vauvaikäisen riippuvuustarpeiden tyydyttämisestä. Lapsen oppiessa luottamaan hoitajaansa, hän oppii luottamaan myös itseensä, jolloin kehittyy terve ja myönteinen riippuvuus- ja riippumattomuuskäyttäytyminen. Mikäli ihminen juuttuu riippuvuusvaiheeseen, se voi näkyä persoonallisuusrakenteena, jota hallitsee kielteinen riippuvuus, esimerkiksi päihderiippuvuus. (Havio, Inkinen & Partanen 2008, 40–41.)

Kielteisessä riippuvuuskäyttäytymisessä ihmisellä ilmenee liiallista kiinnittymistä, kietoutuneisuutta ja pakonomaisuutta suhteessa riippuvuuden kohteeseen. Tällöin ihminen ei osaa hallita käyttäytymistään. Kielteiseen riippuvuuteen liittyy riippuvuutta aiheuttavan toiminnan lopettamisen jälkeinen, pakomainen, tarve aloittaa se uudestaan. Yleensä toiminnan lopettaminen aiheuttaa myös vieroitusoireita. Päihdetyötä aloitettaessa on tärkeää, että asiakas tunnistaa oman riippuvuutensa ja tiedostaa muutostarpeen. (Havio ym. 2008, 42.)

Päihteidenkäyttöön liittyy yleensä voimakas mielihyvän hakeminen, joka saattaa kehittyä voimakkaaksi kielteiseksi riippuvuudeksi eli addiktioksi. Mikäli ihmisellä on pakomainen tarve saada päihdettä jatkuvasti, eikä hän hallitse suhdettaan päihteeseen, voidaan puhua riippuvuudesta. Riippuvuus voi olla fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista. Fyysisessä riippuvuudessa elimistö on totunut päihteeseen ja päihteen puuttuminen aiheuttaa vieroitusoireita, psyykkisessä riippuvuudessa

ihminen kokee päihteidenkäytön välttämättömäksi omalle hyvinvoinnilleen ja sosiaalisessa riippuvuudessa ihminen on kiinnittyneenä sellaisiin ihmisiin, jotka myös käyttävät päihteitä. Nämä riippuvuuden eri muodot voivat ilmetä erillisinä tai erilaisina yhdistelminä samanaikaisesti. Päihderiippuvaisen ihmisen toleranssi päihteeseen kasvaa, eli ihmisen on nautittava jatkuvasti suurempia määriä päihdetä, jotta saisi päihteestä samanlaisen vaikutuksen kuin aiemmin. (Havio ym. 2008, 42–43.)

Niin kuin riippuvuuksille yleensä, on myös päihderiippuvuudelle ominaista välittömän tyydytyksen tavoittelu ja toisaalta myös ikävistä asioista irti pääseminen. Riippuvuusikäyttyymisen alkuvaiheessa päihteistä haetaan yleensä myönteisiä vaikutuksia. Myöhemmin tärkeäksi motiiviksi kehittyy ikävien tuntemusten välttäminen. Päihderiippuvuudelle on tyypillistä, että päihdyttävien aineiden käytöstä aiheutuu monia yksilöllisiä, yhteisöllisiä sekä yhteiskunnallisia ongelmia. Päihderiippuvuuden kehittyttyä päihdeongelmaiset eivät pysty enää hallitsemaan päihteidenkäyttöään. (Havio ym. 2008, 43–44, 50.)

Päihdeongelma ei kosketa vain päihteidenkäyttäjää itseään, vaan usein myös monia läheisiä, joille päihdeongelma tuottaa kärsimystä. Päihdeongelmaa pidetään yleisesti Suomessa häpeällisenä asiana ja siksi se pyritään salaamaan. Päihteidenkäyttäjä käyttäytyy usein uhkaavasti, arvaamattomasti ja väkivaltaisestikin. Tämän vuoksi päihdeongelma aiheuttaa monesti pelkoa läheisissä. Muita päihdeongelman luonteeseen liittyviä kielteisiä tunteita läheisillä ovat inho, vastenmielisyys ja epätoivo. Päihdeongelmainen on yleensä päihteitä käyttäessään täysin välinpitämätön velvollisuuksiaan ja muita ihmisiä kohtaan. Monesti päihdeongelmaisten läheiset kokevat itsensä hyvin voimattomiksi läheisen päihteidenkäytön suhteen, sillä päihdeongelma ei poista läheisen kiintymystä ja rakkautta päihdeongelmaista kohtaan. Tämän vuoksi läheiset kantavat usein myös huolta ja surua, ja syyttävät itseään tapahtuneesta. (Hänninen 2004, 105–107.) Tässä tutkimuksessa tarkoitan päihdeongelmalla riippuvuudeksi muodostunutta alkoholin ja huumeiden ongelmakäyttöä.

2.2 Päihdekuntoutus vankiloissa

Vankeusrangaistukseen tuomituista noin 90 prosentilla on arvioitu olevan päihdeongelma. Vankiloissa järjestetäänkin erilaisia kognitiiviseen käyttäytymisteoriaan, ryhmäterapiamuotoihin sekä yhteisöhoitolliseen malliin pohjautuvia päihdeohjelmia. Näiden lisäksi vangeilla on mahdollisuus osallistua myös AA- tai NA ryhmätoimintaan. Vuonna 2006 varsinaisiin päihdekuntoutusohjelmiin osallistui 30 prosenttia vangeista. Päihdekuntoutusohjelmien lisäksi järjestettiin motivoivan haastattelun tilaisuuksia sekä päihdeneuvontaa, joihin osallistui 40 prosenttia vangeista. (Kriminaalihuollon ja Vankeinhoidon vuosikertomus 2001, 57; Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2006, 13–14.) Päihdeongelman vuoksi vangit ovat monesti vankilaan tullessaan katkaisuhoidon ja päihdekuntoutuksen tarpeessa. Vankilaan tuleville vangeille tehdäänkin alkuhaastattelussa päihdekartoitus. Kartoituksen jälkeen motivointi päihdekuntoutukseen jää vankilan terveydenhuoltohenkilökunnalle. Päihteetön jakso kestää usein vain vankeusajan ja päihteidenkäyttö aloitetaan uudestaan vapautumisen myötä. Päihdehuollolla ja vankeinhoidolla onkin paljon yhteisiä asiakkaita, jotka ovat jatkuvassa vankilakierteessä. (Mutalahti 1999, 13–14.)

Vankilassa vangilla on mahdollisuus osallistua päihteitä koskevaan neuvontaan ja tarvittaessa häntä motivoidaan päihdekuntoutukseen. Vankilan päihdetyö takaa päihdeongelmaiselle tarpeenmukaisen sairaanhoidon sekä arvioinnin päihdekuntoutuksen tarpeesta. Päihdekuntoutus on osa vankilan päiväjärjestystä ja se sisältää päihdevalvonnan ja -neuvonnan sekä motivointia kuntoutumiseen. Vankilan päihdetyöhön kuuluu myös verkostotyö, jonka avulla turvataan asiakkaan hoitoketju, edistetään selviytymistä sekä vertaistukeen kiinnittymistä. (Vankeinhoidon päihdestrategia vuosille 2004–2006.)

Vankiloissa tapahtuvan kuntoutuksen näkökulmasta päihteettömät osastot ovat keskeisiä. Päihteettömille osastoille hakeutuu päihdeongelmaisia vankeja, joiden tavoitteena on olla ainakin vankeusaika päihteittä. Päihteettömillä osastoilla tavoitteena on päihteettömyyden jatkuminen vapaudessa. Päihteettömien osastojen toimintatavat vaihtelevat eri vankiloissa. Useimmat päihteettömistä osastoista

toimivat yhteisöperiaatteella, jolla tarkoitetaan yhteisiä sääntöjä sekä päätöksentekoa yhteisistä asioista. Vankien tulee osallistua erilaisiin ryhmätoimintoihin päihdeettömyyden edistämiseksi. Vankeinhoidon kuntouttavan toiminnan tulisi olla osa yhteiskunnan asumis- ja kuntoutuspalveluja. Olisi tärkeää, että niin vankeinhoidon kuin yhteiskunnan toimijat sekä vapautuvat vangit itse ymmärtäisivät asumis- ja kuntoutusjatkumojen merkityksen, sillä tällöin kaikilla osapuolilla olisi todelliset mahdollisuudet sitoutua niihin. Vankiloiden vapauteen valmentavilla kursseilla olisi syytä panostaa asunnon järjestämiseen jo vankeusaikana ja aktivoida vapautuvia vankeja pohtimaan itsenäiseen asumisen liittyviä riskejä. (Granfelt 2005, 121, 125–128).

Vankeinhoidon päihdestrategiassa vuosille 2004–2006 on viisi toimintalinjaa, joista yhden toimintalinjan tavoitteena on toimia yhteistyössä viranomaisten, yksityisten yhteisöjen ja vertaistukena toimivien yhdistysten sekä ryhmien kanssa. Näin vangin selviytymistä vapaudessa edistetään jo vankeusaikana. Myös vangin mahdollisuuksia tukihenkilö- sekä vertais- ja läheistoimintaan edistetään vankiloissa jo vankeusaikana. (Vankeinhoidon päihdestrategia vuosille 2004–2006.) Tässä tutkimuksessa tarkoitan päihdekuntoutuksella erityisesti vankilan päihdeettömiä osastoja sekä ohjelmia, jotka on suunnattu erityisesti päihdeongelmallisille vapautuville vangeille.

2.3 Asunnottomuus vapautuvien vankien ongelmana

Asunnottomuutta voidaan määritellä monilla eri tavoilla, ja eri maissa käsite asunnoton tarkoittaa eri asioita. Suomessa käsitteellä tarkoitetaan eri syistä ilman asuntoa olevia ihmisiä. Määrittelyssä ihmisiä ei luokitella ominaisuuksien mukaan, vaan ainoastaan sen paikan mukaan, jossa he asuvat. (Kärkkäinen 2002, 374–375.) Vapautuvat vangit ovat suurella vaaralla päätyä asunnottomiksi. Vuosina 1996–2000 vapautui vuosittain 410–500 vankia, jotka olivat vailla asuntoa (Rikoksettomiaan elämäntilanteeseen 2001, 32).

Granfeltin (2003; 2004) mukaan asunnottomuus on kaikkein voimakkaimmin vankilasta vapautumassa olevien huumeriippuvaisten ongelma. Huumetaustaisen vangin on vapautuessaan lähes mahdotonta saada kaupungilta vuokra-asuntoa. (Granfelt 2003, 24; Granfelt 2004, 35.) Päihdeongelmaisten vankien asumisjärjestelyitä hankaloittavat lojaliteetit rikolliseen alakulttuuriin, riippuvuudet, sosiaaliset ongelmat sekä köyhyys. Monesti hakeutumisen ja motivoitumisen tuetun asumisen piiriin tekee vaikeaksi se, että ihminen joutuu silloin tunnustamaan avuntarpeensa. Tällainen heikkouden näyttäminen ei useinkaan sovi päihde- ja rikolliskulttuurin arvomaailmaan. Vankeinhoidon kuntouttavan toiminnan sekä vapautuneiden vankien asumisvaihtoehtojen kehittäminen on tärkeää myös siksi, että monilla vapautuvilla on lapsia, joille vanhemman asunnonsaanti sekä kuntoutuminen päihdeongelmasta ovat merkittäviä asioita. (Granfelt 2005, 123–124.)

A-klinikkasäätiön vuosina 2002–2004 toteuttaman Tuetun asumisen projektin asiakaskyselyiden mukaan asiakkaat itse mainitsevat asunnottomuuden syyksi päihteiden käytön, perheen tai parisuhteen rikkoutumisen, taloudelliset vaikeudet, hädän, työttömyyden, huonokuntoisen asunnon tai levottoman asuin ympäristön. Päihdeongelmaiset asunnottomat hakeutuvat usein erilaisiin väliaikaisiin asumisratkaisuihin kuten katkaisuhuoltoon, laituskuntoutukseen, vastaanottoyksikköön tai matkustajakoteihin maksusitoumuksin. Päihdeongelmaisten on vaikea saada asuntoa leimautumisensa sekä mahdollisten aikaisempien vuokratähtien vuoksi. Monella myös luottotiedot on menetetty, eikä tällainen henkilö ole haluttu vuokralainen. (Manninen & Tuori 2005, 10–11.) Granfeltin (2005) mukaan asunnottomuus on erityisen suuri huolenaihe niille vangeille, jotka ovat vapautumassa, elävät yksin ja joilla on asunnon saantiin liittyviä esteitä. Vankilasta vapautuvien päihdeongelmaisten voi olla vaikea myöntää päihdeongelman yhteyttä asumiseen, koska monesti vapautuvat haluavat asua mieluummin itsenäisesti vuokra-asunnossa kuin yhteisöllisyyden periaatteelle perustuvassa asuntolassa. Monesti vapautuvat vangit ovat kuitenkin valmiita ottamaan tukea vastaan, mikäli oma vuokra-asunto järjestyy. (Granfelt 2005, 131–132.)

2.4 Tuettu asuminen

Pahimmin asunnottomuus koskettaa rikos- ja päihdekierteessä olevia rikoksenuusijoita. Sosiaalihuoltolain mukaan kunnan on järjestettävä palvelu- ja tukiasumista henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua asumisjärjestelyissä (Sosiaalihuoltolaki 710/1982, 22§, 23§). Tuetun asumisen vaihtoehdot ovat vapautuvilla vangeilla samat kuin muillakin asumiseen tukea tarvitsevilla. Vaihtoehtoina ovat kunnalliset vuokra-asunnot sekä järjestöjen ja sosiaalitoimen kautta järjestyvät tukiasunnot tai järjestöjen ylläpitämät asumisyksiköt, jotka yleensä perustuvat yhteisöllisyyden periaatteelle. Ensimmäisen vaihtoehdon asuntoihin on yleensä liitettyä tukiverkosto tai tukihenkilö. Asumisyksiköt eivät ole yleensä suuntautuneet työskentelemään erityisesti vapautuvien vankien kanssa, vaan päinvastoin vapautuvien vankien määrä pyritään rajaamaan melko pieneksi. Tätä perustellaan sillä, että vapautuvilla on usein varauksellinen asenne henkilökuntaa kohtaan sekä kielteinen suhtautuminen yhteisölliseen vastuunottoon. Lisäksi pyrkimyksenä on ennalta ehkäistä rikollisuuden kasvamista yhteisössä. Realistisin vaihtoehto asumiseen vapautuvilla vangeilla on yleensä itsenäinen asunto, johon on liitettyä pitkäkestoinen tuki. Tuetun asumisen yhteisöt soveltuvat niille vapautuville vangeille, jotka ovat sitoutuneet ja motivoituneet pitkäkestoiseen päihdekuntoutukseen. On myös mahdollista, että vapautunut vanki sijoittuu yksityisen vuokranantajan tarjoamaan asuntoon, mutta näin itsenäinen asumisvaihtoehto soveltuu yleensä sellaisille vangeille, joilla ei ole päihdeongelmaa. (Granfelt 2005, 124–125).

Tuetussa asumisessa on yleensä päämäärä, johon pyritään ohjauksen, yhteisön ja sääntöjen avulla. Pääsääntöisesti tuettu asuminen on myös väliaikaista sekä tavoitteellista. Asumisen sinällään ei tulisi olla oma yksikkönsä, vaan siihen tulisi kuulua myös sosiaaliset suhteet, mahdollinen työ sekä toimivat verkostot. Asuminen tarvitsee ympärilleen tavallisen arjen toimintoja. Tukiasumisen ja muunlaisen asumisen raja on kuin veteen piirretty viiva; toiset tarvitsevat tukea enemmän kuin toiset. Jotkut kykenevät vähitellen täysin itsenäiseen asumiseen, kun taas toiset eivät välttämättä koskaan kykene siihen. (Salo 2003, 40.)

Tässä tutkimuksessa tarkoitan tuetulla asumisella HomeSweetHome -projektin tarjoamaa tukiasumista itsenäisessä vuokra-asunnossa. Tuettuun asumiseen kuuluu tukihenkilön tarjoama apu arjessa selviytymiseen sekä pyrkimys sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. HomeSweetHome -projektissa tuetun asumisen päämäärä on päihteen elämäntapa ja sopeutuminen takaisin yhteiskuntaan. Tavoitteena on täysin itsenäisen elämän aloittaminen vähitellen.

2.5 Tukea päihteettömyyteen siviilissä

Vankilassa aloitetun päihdekuntoutuksen tulee jatkua myös vangin vapautuessa, mikäli vapautuva haluaa raittiuden tavoitteiden kantavan vielä siviilissäkin (Richter 2002, 98). Vankeinhoitolaitos järjestää yhteistyötä päihdepalvelujärjestöjen kanssa, jotta vapautuvien vankien hoitoketju siviiliin olisi turvattu (Vankeinhoiton päihdestrategia vuosille 2004–2006).

2.5.1 Tukihenkilötoiminta

Tukihenkilö on tehtävään koulutettu henkilö, joka toimii ammattimaisesti kuunnellen, rohkaisten ja olemalla läsnä. Tukihenkilötoiminnalla pyritään auttamaan vaikeassa elämäntilanteessa olevia henkilöitä. Tukihenkilösuhde on huomattavasti tasavertaisempi kuin suhde ammattiauttajiin. Tukisuhteessa on kuitenkin tärkeä muistaa, että toisen rooli on olla tukihenkilö ja toisen tuettava. Tukihenkilön ja tuettavan välillä on aina yksilöllinen suhde ja siinä on aina kaksi yksilöllistä ihmistä. Tämän vuoksi tukihenkilön on muistettava, että hänellä on oma persoonansa, eikä hänen tarvitse koskaan toimia omien tunteuksiansa vastaisesti. Tämän vuoksi tukihenkilön on osattava tunnistaa ja ymmärtää itsessään erilaisia tunteita. Sanaton kommunikointi on tärkeässä asemassa tukihenkilötoiminnassa; tukihenkilön tulee osoittaa tuettavalle ymmärtävänsä tämän tilanteen. Tukihenkilötoiminta perustuu yleensä vapaaehtoisuuteen, eivätkä tukihenkilöt näin ollen saa palkkaa työstään. (Helenius 2004, 8-9.)

Tukihenkilön tehtävänä on yleensä tukea asiakasta rohkaisemalla, aktivoimalla, neuvomalla sekä auttamalla ratkaisujen etsimisessä. Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on tuettavan mahdollisimman hyvä selviytyminen yhteiskunnan asettamissa vaatimuksissa. (Maula 1995, Nymanin 1996, 21 mukaan.) Tukihenkilö voidaan määritellä myös kokemusten jakajaksi sekä ymmärtäjäksi, kuuntelijaksi, tiedonjakajaksi, ohjaajaksi, opastajaksi, henkisen tuen antajaksi sekä käytännön asioissa auttajaksi. Tukihenkilöstä ajatellaan myös, että hän rikastuttaa elämää ja tarjoaa tavallisen ihmissuhteen. Tukihenkilö on se henkilö, joka on käytettävissä juuri silloin, kun häntä tarvitaan. (Lehtinen 1994, 24.)

Tukihenkilö voi olla tuettavalleen myös vertainen. Tällä tarkoitetaan sitä, että hän on itse käynyt läpi samankaltaisen elämäntilanteen kuin tuettava. Vertaistukija auttaa monesti tuettavaa eteenpäin jo omalla selviytymistarinallaan. Tukihenkilön on kuitenkin osattava tunnistaa omat rajansa, sillä vertaistukijan rooli voi olla psyykkisesti raskas. Tukihenkilön ammattimaisuus tulee hyvin esille tämän toimissa vertaistukijana, sillä hänen on osattava pitää kiinni roolistaan ja nähdä paikkansa ulkopuolisena tuen antajana. (Helenius 2004, 8-9.)

Tukihenkilö on vaitiolovelvollinen eli hän sitoutuu pitämään tuettavan henkilökohtaiset asiat salassa. Sitoutuminen tukisuhteeseen on myös erityisen tärkeää. Tukihenkilön on sitouduttava täyttämään lupauksensa ja mahdollisesta tukisuhteen keskeyttämisestä on puhuttava tuettavan kanssa jo hyvissä ajoin. Tuettavan itsemääräämisoikeutta on myös kunnioitettava, ja hänen toiveensa ja ajatuksensa tulee ottaa huomioon tukisuhteessa. (Pennanen 2004, 15.)

2.5.2 Vertaistuki

Vertaistuella tarkoitetaan samankaltaisen taustan omaavilta henkilöiltä saatavaa tukea, joka lähtee siitä, että ihmiset tukevat toisiaan tasaveroisesti. Mielenterveyden keskusliitto määrittelee vertaistuen olevan omaehtoista ja yhteisöllistä tukea sellaisten ihmisten kesken, joita yhdistää kohtalonyhteys. (Vuorinen 1996, 7.) Vertaisen tieto tai osaaminen perustuu omaan kokemukseen jostakin tietystä

elämäntilanteesta. Vertaisuus ja ammatillisuus voivat monesti esimerkiksi päihde-työssä liittyä yhteen, sillä työntekijöillä voi olla vuosien takaisia omakohtaisia kokemuksia päihdeongelmasta toipumisesta. Näin ollen he voivat hyödyntää omia kokemuksiaan ammatillisuuden lisäksi. (Kittilä 2004, 6-7.)

Suomessa vertaistuki vakiintui sosiaali- ja terveystalouden toimintamuotona 1990-luvun puolivälissä. Vertaistukiryhmät tähtäävät vastavuoroisiin suhteisiin, joissa autetaan ja tuetaan toista kriittisissä ja kriisiytyneissä elämäntilanteissa. Vertaistukiryhmä on ryhmä, johon voi ennen kaikkea tukeutua. Vertaistukisuhteet pohjautuvat nimenomaan vertaisuuteen, jossa kaikki osapuolet ovat tasavertaisia toisiinsa nähden. Tämän vuoksi vertaistukea ei tulisi pitää terapiasuhteena, sillä osapuolten roolit eivät ole etukäteen rajattuja ja määriteltyjä. Toisin kuin ammatillisissa suhteissa, vertaistukiryhmässä ystävyys ja rakkaussuhteetkin ovat sallittuja. Vertaistukisuhteet ovat vastavuoroisia ja niissä tuen antajan ja tuen saajan roolit vaihtuvat jatkuvasti. (Hyväri 2005, 214–215, 219.)

Yleisimpiä vertaistuen tarjoajia päihdeongelmallisille ovat AA- ja NA-ryhmät, jotka ovat merkittäviä henkisiä tukiverkostoja päihdeongelmasta toipuville (Holopainen 1998, 245). Sekä AA- että NA-toiminta on maksutonta. Nimettömät alkoholistit eli AA on toveriseura, jossa esiinnyttään nimettöminä. Nimettömyys perustuu siihen, haluan korostaa asiaa henkilöiden sijaan. AA-ryhmiin voi osallistua kuka tahansa, joka haluaa lopettaa juomisen. Raitistuminen ei kuitenkaan ole osallistumisen edellytys vaan oma tahto lopettaa juominen riittää. AA ei ota kantaa kiistakysymyksiin eikä se ole yhteydessä mihinkään aatteelliseen, uskonnolliseen tai poliittiseen suuntaukseen tai järjestöön. AA-kerholaisten ainoa päämäärä on pysyä raittiina ja auttaa muita alkoholisteja saavuttamaan raittius 12 askeleen ohjelmaa apuna käyttäen. Askeleet ovat toipumisen ydin ja ne ovat muodostuneet ensimmäisten jäsenten käsityksistä päihdeettömän elämän alkuun pääsemisessä. Tukeutuminen toisten toipuvien alkoholistien tukeen on 12 askeleen rinnalla yksi AA-toiminnan keskeisimmistä ajatuksista. (Ekholm 1998, 217–219.) Nimettömien narkomaanien eli NA:n toiminta perustuu samalla tavalla nimettömyyteen ja vertaisuuteen kuin AA-toimintakin. Erona AA-toimintaan on kuitenkin se, että NA

on tarkoitettu huumeongelmallisille. Keskeisimmät toimintamuodot myös NA:ssa ovat ryhmätapaamiset ja 12 askeleen ohjelma. (Mäkelä 1998, 177.)

2.6 Aikaisemmat tutkimukset

Aikaisempia tutkimuksia on tehty liittyen niin vankilasta vapautuviin, tuettuun asumiseen kuin vertaistukeakin. Näkökulma ja kohderyhmä ovat kuitenkin aikaisemmissa tutkimuksissa olleet erilaiset kuin opinnäytetyössäni. HomeSweetHome-projekti on nyt käynnissä ensimmäistä kertaa, eikä täysin vastaavanlaisia projekteja ole aikaisemmin ollut. Opinnäytetyöni tuo uudenlaisen näkökulman tuetun asumisen ja vertaistuen merkityksestä päihdeettömään elämään vapautuneiden vankien ja päihdekuntoutuksista kotiutuvien omiin kokemuksiin perustuen.

Riitta Granfelt (2003) on tutkinut vapautuvien vankien asunnottomuutta. Tutkimuksessaan ”Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta” Granfelt käsittelee vankien asunnottomuuskokemuksia heidän itsensä tulkitsemana, asunnottomuutta prosessina sekä asunnottomien yhteiskuntaan integroimiseksi kehitettyjen toimintamallien sisältöä. Kyseisessä tutkimuksessa Granfelt käsittelee myös tukiasumista vapautuvien vankien kokemuksista käsin. (Granfelt 2003, 8, 15, 34–36.) Granfelt (2004) on tehnyt tutkimusta myös päihderiippuvuudesta kuntoutuville tarkoitetusta Kivitaskuyhteisöstä asukkaiden näkökulmasta. Kivitaskuyhteisö on tuetun asumisen palvelu, jonka sisällölliselle kehittämiselle ja arvioinnille Granfeltin tutkimuksen on tarkoitus antaa lisäaineksia. (Granfelt 2004, 9-10.)

Anna-Maija Hautala (1998) on tehnyt pro gradun ”Vankien selviytyminen kohti päihdeettömyyttä”. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata vankien selviytymistä kohti päihdeettömyyttä heidän omasta näkökulmastaan. Tutkimustuloksista selviää vertaistuen olevan yksi osa selviytymisessä päihdeettömään elämään. (Hautala 1998, 17, 41.)

Saara Salonen ja Ruut Solehmainen-Haapanen (2007) ovat tehneet opinnäytetyön ”Valitsemaan numeroon ei juuri nyt saada yhteyttä - vapautuneiden vankien

näkemyksiä ja kokemuksia yhteiskuntaan sopeutumisesta”. Opinnäytetyössään he tutkivat vapautuneiden vankien näkemyksiä ja kokemuksia niistä tekijöistä, jotka auttavat ja tukevat vankeja sopeutumaan yhteiskuntaan. Tarkastelun kohteena on etenkin Karikoista poluille -projekti, jonka asiakkaita haastateltavat ovat. Tutkimuksen mukaan vankien yhteiskuntaan sopeutumiseen kuuluu monia erilaisia tekijöitä. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi asunto, tukea asumiseen, päihteettömyys, sosiaaliset suhteet sekä koulutus ja työ. (Salonen & Solehmainen-Haapanen 2007,17, 45–46.) Kyseisen tutkimuksen aihe on hyvin lähellä omaa aihettani, mutta tutkimuksessani keskityn ainoastaan tuettuun asumiseen ja vertaistukeen, kun taas Salonen ja Solehmainen-Haapanen ovat tutkineet yhteiskuntaan sopeutumista laajemmin.

3 HOME SWEET HOME -PROJEKTI

3.1 Projektin tausta ja tarkoitus

Home Sweet Home projekti on Stop huumeille ry:n toteuttama tuetun asumisen projekti. Projekti on alkanut tammikuussa 2007 ja se on saanut kolmivuotisen rahoituksen RAY:ltä. Tarkoituksena olisi kuitenkin kolmen vuoden jälkeen saada toiminta vakiinnutettua. Projekti on suunnattu pääasiassa vankilasta vapautuville päihdekuntoutujille, mutta projektin piiriin otetaan myös koevapausvankeja sekä päihdekuntoutuksesta kotiutuvia sekä asunnottomia. Tarkoituksena on tarjota apua ja tukea paluussa yhteiskuntaan ja arkeen. Asunnottomuus on yksi suurimpia ongelmia vankilasta vapautuville. HomeSweetHome -projekti on erittäin tärkeä tuki asunnon hankinnassa ja siviilielämän aloittamisessa. (HomeSweetHome -projektin esite.)

Projektin tavoitteena on saada yhteys päihdekuntoutujaan heti itsenäisen elämän alussa, jolloin on mahdollista saada kuntoutuksessa saavutetut tulokset säilymään. Stop Huumeille ry tarjoaa HomeSweetHome -projektin ohessa myös vertaistukea sekä päihteetöntä toimintaa muun muassa maksuttomien harrastevuorojen

muodossa. Tarvittaessa asiakkaita ohjataan myös muiden tuentarjoajien piiriin. (HomeSweetHome -projektin esite.)

3.2 Projektin sisältö

Projektiin osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tiedon projektista asiakkaat ovat saaneet vankilasta tai suoraan Stop Huumeille ry:ltä. Vapauduttuaan he voivat ottaa yhteyttä HomeSweetHome -projektin projektikoordinaattoriin. Hänen kanssaan sovitaan alkupalaveri, jossa kartoitetaan asiakkaan tarpeet ja toiveet ja hän tutustuu tukihenkilöönsä. Tämän jälkeen asiakkaalle ryhdytään etsimään asuntoa. Vuokranantajat ovat virastoja, yhdistyksiä, yrityksiä ja säätiöitä, jotka vuokraavat asuntojaan päihdekuntoutujille. Asiakkaita ei voida velvoittaa osallistumaan Stop Huumeille ry:n muihin toimintoihin HomeSweetHome -projektin vapaaehtoisuuden vuoksi. Tästä huolimatta asiakkaita ohjataan vertaistoimintaan sekä päihteettömiin vapaa-ajanviettopoihin. Tullessaan projektin asiakkaiksi, he kuitenkin sitoutuvat päihteettömyyteen, jota kontrolloidaan tukihenkilön vierailuilla sekä tarpeen vaatiessa huumetesteillä ja puhalluskokeilla. Asiakkaan tilanteen arvioimiseksi pidetään myös välipalavereja. (HomeSweetHome -projektin esite.) Mikäli asiakas antaa huumetestauksessa positiivisen tuloksen, tai puhaltaa promilleja, neuvotellaan jatkosta ja asiakkaan motivoituneisuudesta, mutta hän ei kuitenkaan menetä asuntoa.

Jokaisella asiakkaalla on oma tukihenkilö, joka on Stop Huumeille ry:n kouluttama. Tukihenkilö voi olla vertainen, mutta myös muita ihmisiä koulutetaan tukihenkilöiksi. Tukihenkilön tehtävänä on tukea ja auttaa asiakasta paluussa yhteiskuntaan. Käytännössä tämä tuki on päivittäisasioiden, kuten virasto- ja pankkiasioiden hoitamista. Näiden lisäksi tukihenkilö on asiakkaan tukena päihteettömässä elämässä.

3.3 Stop Huumeille ry

Stop Huumeille ry on yhdistys, joka keskittyy päihdekuntoutujien vertaistukeen. Stop Huumeille ry:llä on toimipisteet Lahdessa, Helsingissä, Kotkassa ja Joensuuissa. Vertaistoimintaan kuuluvat harraste- ja vapaa-ajantoiminta, erilaiset leirit sekä päihdeettömät tapahtumat, joita järjestetään ympäri vuoden. Asiakkailta on mahdollisuus tavata vertaisia sekä työntekijöitä Stop Huumeille ry:n toimitiloissa. Lisäksi heillä on mahdollisuus lukea lehtiä, katsoa televisiota, pelata biljardia tai muita pelejä sekä järjestää verkostotapaamisia. Lahden toimipisteessä on mahdollisuus myös maksuttomaan aamiaiseen, lounaaseen ja välipalaan. Vertaistukitoiminnan tarkoituksena on tukea päihdekuntoutujaa päihdeettömän elämän alussa sekä auttaa raittiin elämäntavan muodostumisessa. (HomeSweetHome -projektin esite.)

Vertaistukitoiminnan lisäksi Stop Huumeille ry tarjoaa koulutusta alan ammattilaisille ja opiskelijoille päihdeasiakkaan kohtaamiseen sekä päihde-ensiapuun. Stop Huumeille ry järjestää myös päihdeinfoja nuorille ja heidän lähipiirilleen. Yhdistys julkaisee myös Stop Huumeille -lehteä, joka käsittelee päihteisiin liittyviä ajankohtaisia asioita. Lehdessä tiedotetaan myös yhdistyksen toiminnasta.

3.3.1 Stop Huumeille ry:n harrastetoiminta

Harrastetoiminta on kaikille avointa. Osallistumisen edellytyksenä on kuitenkin päihdeettömyys Stop Huumeille ry:n tiloissa ja tapahtumissa. Harrastetoimintaan osallistuminen on maksutonta ja siihen kuuluu bändikerho, sähly, lentopallo, punttisali sekä naisten kuntosali ja rentoutusjumppa. (HomeSweetHome -projektin esite.)

Bändikerhossa opetellaan kaikkea musiikkiin sekä bänditoimintaan liittyvää, eikä soittotaidottomuus ole este. Sählyyn ja lentopalloon voivat osallistua kaikki iästä ja sukupuolesta riippumatta. Helsingin toimitilojen yhteydessä on punttisali, joka on vapaasti käytettävissä. Lahdessa on järjestetty kerran viikossa punttisalivuoro, jonne kaikki saavat osallistua. Naisten kuntosali ja rentoutusjumppa on nimensä

mukaisesti tarkoitettu ainoastaan naisille. Naisten kuntosalille ja rentoutusjumpaan ovat tervetulleita niin vasta-alkajat kuin enemmänkin liikkuneet naiset. (HomeSweetHome -projektin esite.)

3.3.2 Vapaapäivä-toiminta

Vapaapäivä -toiminta on tarkoitettu ensisijaisesti laituskuntoutuksessa, vankiloiden päihdeettömällä osastoilla oleville tai tukiasunnossa asuville päihdekuntoutujille. Vapaapäivät suunnitellaan yhdessä niihin osallistujien kanssa. Asiakkaat voivat ottaa yhteyttä Stop Huumeille ry:een ja kertoa toiveistaan ja ideoistaan. Myös HomeSweetHome -projektin projektikoordinaattori voi ottaa yhteyttä asiakkaisiin ja esittää erilaisia vaihtoehtoja. (Stop Huumeille ry:n Vapaapäivä -toiminta esite.)

Käytännössä vapaapäivä alkaa kokoontumisella Stop Huumeille ry:n tiloissa. Aluksi vaihdetaan kuulumisia ja syödään jotain pientä. Tämän jälkeen toteutetaan päivän ohjelma. Päivän loppuksi voidaan vielä ohjata asiakkaita AA- tai NA -ryhmiin. Vapaapäivän sisältö voi olla esimerkiksi piknik, kalliokiipeilyä, grillaaamista, keilaamista tai muuta vastaavaa toimintaa. Vapaapäivätoimintaan niin kuin muuhunkin harrastetoimintaan osallistuminen on maksutonta ja osallistujien tulee sitoutua päihdeettömyyteen. (Stop Huumeille ry:n Vapaapäivä -toiminta esite.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tavoitteena on saada kartoitettua vankilasta vapautuneiden HomeSweetHome -projektissa mukana olevien päihdekuntoutujien omakohtaisia näkemyksiä ja kokemuksia tuetusta asumisesta ja vertaistuesta, sekä niiden merkityksestä päihdeettömään elämään. Tarkoituksena on saada tuetun asumisen asiantuntijoilta, eli projektin asiakkailta tietoa HomeSweetHome -projektin tarpeellisuudesta sekä saada mahdollisia kehitysideoita kyseiselle projektille.

Tutkimus on rajattu koskemaan vankilasta vapautuneita ja laitoshoidosta kotiutuvia päihdekuntoutujia, sillä juuri he ovat HomeSweetHome -projektin pääasiallinen kohdejoukko. Projektin asiakkaaksi voivat tulla myös esimerkiksi asunnottomat, joilla ei välttämättä ole vankila- tai laitoshoitotaustaa. Tuettu asuminen ja vertaistuki ovat tärkeässä asemassa tässä projektissa, minkä takia on luonnollista tutkia juuri niiden vaikutuksia päihteettömyyteen.

Oman kiinnostukseni ja teoriataustan pohjalta muodostuivat seuraavanlaiset tutkimustehtävät:

- Minkälaisena HomeSweetHome -projektin asiakkaat kokevat tuetun asumisen tarjoaman tuen?
- Minkälaisena HomeSweetHome -projektin asiakkaat kokevat vertaisryhmän tarjoaman tuen?
- Millä tavoin HomeSweetHome -projektin asiakkaat kokevat tuetun asumisen ja vertaistuen vaikuttavan heidän päihteettömyyteen?

4.2 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisen tutkimusotteen valitsemiseen vaikutti suurelta osin se, että halusin saada haastateltavien yksilöllisiin kokemuksiin perustuvaa tietoa, joka paljastaisi uusia näkökulmia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja tarkoituksena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on tosiasioiden löytäminen ja paljastaminen, ei niinkään jo olemassa olevien väittämien todentaminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152.)

Valitsin tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, koska haluan saada haastateltavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, sillä

haastattelun aihepiirit eli teemat ovat kaikille haastateltaville samat. Toisin kuin strukturoidussa haastattelussa, teemahaastattelussa kysymysten muoto ja järjestys voivat vaihdella haastattelusta toiseen. Teemahaastattelu tuo haastateltavien äänen kuuluviin ja ottaa huomioon sen, että ihmisten tekemät tulkinnat sekä heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Teemahaastattelussa haastateltavat voivat vapaasti kertoa omia mielipiteitään ja kokemuksiaan tiettyjen teemojen sisällä. Haastattelurunko muodostui kolmesta pääteemasta, jotka ovat tuettu asuminen, vertaistuki sekä päihitteettömyys (LIITE 1). Tein jokaiseen teemaan valmiiksi melko tarkat kysymykset, koska olen aloitteleva tutkija ja halusin tällä varmistaa, että saan tietoa, joka vastaa tutkimustehtäviin.

4.3 Kohderyhmä ja aineistonhankinta

Saatuani tietää HomeSweetHome -projektista ja mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyö siihen liittyen, kiinnostuin heti ja tutkimusprosessi alkoi. Tapasin projektityöntekijän ensimmäisen kerran keväällä 2007 ja mietimme yhdessä opinnäytetyöni aiheita. Omien ehdotusteni pohjalta lopullinen aihe muodostui loppukeväästä 2007. Tutkimuslupaa anoin vapaamuotoisella tutkimuslupa-anomuksella. Tutkimusluvan myönsi Stop Huumeille ry:n toiminnanohjaaja Seppo Loikas. Alkuperäisessä tutkimuslupa-anomuksessa mainittu haastatteluajankohta ei pitänyt paikkaansa kuin yhden haastateltavan kohdalla. Lisäksi Stop Huumeille ry:n järjestösihteeri pyysi minua tekemään muutoksia lupa-anomukseen, joten tein anomukseen pyydyt muutokset ja muutin samalla haastatteluajankohdat oikeaksi. Hoidin tutkimuslupa-asiaa sähköpostitse, ja paperiversion toimittaminen minulle viivästyi. Tästä syystä tutkimuslupa-anomuksessa oleva päivämäärä on vasta vuoden 2008 helmikuussa. (LIITE 2)

Syksyllä 2007 tein haastateltaville saatekirjeet sekä suostumuskaavakkeen (LIITE 3) haastatteluita varten. Saatekirjeet sekä suostumuskaavakkeet haastateltaville antoi HomeSweetHome -projektin työntekijä. Ajattelin, että työntekijän henkilökohtaisen lähestymisen ansiosta asiakkaat lähtisivät innokkaammin mukaan tutkimukseen kuin lähettämällä saatekirjeet heille postitse.

Opinnäytetyöni liittyy Stop Huumeille ry:n HomeSweetHome -projektiin, mistä johtuen tutkimukseni kohderyhmäksi valikoituivat kyseisessä projektissa mukana olevat asiakkaat, joille projektin työntekijät ovat kertoneet tutkimuksestani. Valitut henkilöt ovat vertaistuen ja tuetun asumisen asiantuntijoita, jonka takia heille on varmasti luontevaa kertoa omista kokemuksistaan. Kaikki haastateltavat ovat päihdekuntoutujia. Opinnäytetyöprosessin alussa tarkoitukseni oli, että osa haastateltavista olisi ollut naisia, mutta lopulta kävi kuitenkin niin, että kaikki haastateltavat olivat miehiä. Aluksi oletin myös kaikkien haastateltavien olevan vankilasta vapautuneita, mutta yksi haastateltavista ei ole ollut lainkaan vankilassa.

Aineiston hankin haastattelemalla kolmea HomeSweetHome -projektin asiakasta. Tutkimukseni oli tarkoitus olla seurannallinen, eli olisin haastatellut kutakin henkilöä kaksi kertaa. Ensimmäiset haastattelut oli tarkoitus toteuttaa vuoden 2007 lokakuussa ja toiset haastattelut vuoden 2008 tammikuussa. Haastateltavia oli kuitenkin vaikea saada paikalle, enkä saanut toteutettua syksyllä 2007 kuin yhden haastattelun. En saanut sovittua uutta haastattelu-aikaa myöskään ensimmäisen haastateltavan kanssa, joten hänen omasta toiveestaan lähetin hänelle lisäkysymyksiä sähköpostitse alkuvuodesta 2008.

Koska haastattelut eivät päässeet toteutumaan ajallaan, muutin suunnitelmaa ja haastattelin muita asiakkaita vain kerran, eikä tutkimukseni näin ollen ole seurannallinen. Muutin myös alkuperäistä teemahaastattelurunkoa, jotta sain vastaukset kaikkiin suunnittelemiini kysymyksiin. Haastatteluja oli tarkoitus olla tammikuun 2008 alussa kaksi lisää, mutta silloinkaan haastateltavat eivät päässeet paikalle. Osa haastateltavista perui kokonaan vaikka heidän kanssaan oli jo alustavasti sovittu haastattelusta. Tästä johtuen projektin työntekijät yrittivät saada lisää haastateltavia projektin asiakkaista. Viimein tammikuun 2008 puolessa välissä sain toteutettua toisen haastattelun. Tämän jälkeen kaipasin vielä yhtä haastateltavaa, jonka onneksi sainkin, ja haastattelu toteutui helmikuussa 2008.

Kaikki haastattelut toteutettiin Stop Huumeille ry:n tiloissa. Häiriötekijöitä pyrin minimoimaan siten, että haastattelut toteutettiin aina suljetussa tilassa, jossa ei

ollut muita ihmisiä. Kahdessa haastattelussa häiriötä aiheuttivat kuitenkin ulkoa kuuluvat lasten äänet, sekä haastateltavien puhelimet, jotka soivat haastatteluiden aikana. Mielestäni haastattelut kuitenkin sujuivat hyvin ja haastateltavat pystyivät keskittymään haastatteluihin häiriöistä huolimatta. Kaikki haastattelut kestivät noin puoli tuntia.

4.4 Aineiston analyysi

Nauhoitin kaikki haastattelut, jonka jälkeen litteroin eli purin ne tekstiksi sanasta sanaan. Yhden haastattelun jälkeen haastatteluaineisto hävisi nauhurista, enkä saanut litteroitua sitä. Olin tehnyt haastattelun aikana joitakin muistiinpanoja, mutta ne olivat hyvin vähäiset. Haastattelun päätyttyä minulla oli kuitenkin aikaa muistella haastattelutilannetta ja tein muistiinpanoja muistini varassa. Lopulta sain kuitenkin pääasiat haastattelusta paperille. Sain haastateltavalta vielä hänen puhelinnumeronsa, jotta voisin soittaa hänelle ja tarkentaa kysymyksiä tarvittaessa.

Purettuani haastattelut tietokoneelle, luin niitä läpi, jotta ne tulivat minulle tutuiksi. Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaan aineiston tuttuus vaikuttaa siihen kuinka hyvin aineistoa voi analysoida (Hirsjärvi & Hurme 2001, 143). Tulostin litteroidut haastattelut, jonka jälkeen merkitsin neljä eri teema-aluetta eri väreillä ja merkitsin eri teemat aineistosta värejä apuna käyttäen. Huomasin kuitenkin, että monessa vastauksessa teemat menivät osittain päällekkäin, mikä hankaloitti teemojen merkitsemistä. Merkittyäni teemat eri väreillä luin aineistoa läpi ja kirjoitin tekemiäni huomioita muistiin. Tämän jälkeen kirjoitin tietokoneelle tutkimustehtävät ja liitin jokaisen tutkimustehtävän alle niihin liittyviä teemoja haastatteluaineistosta. Tämän tehtyäni aineisto vaikutti hyvin sekavalta ja sirpaleiselta, joten järjestelin aineistoa lisää pienempien teemojen mukaan. Lopulta aineisto alkoi näyttää selkeältä kokonaisuudelta ja pääsin tekemään syvempää analyysia sekä kirjoittamaan tutkimustuloksia.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointia ja analyysivaihetta ei voi täysin erottaa toisistaan ja luotettavuuden arvioinnissa huomiota kiinnitetäänkin niin aineiston analyysiin, tehtyihin tulkintoihin kuin tutkimustekstiin. Luotettavuuden kriteereinä laadullisissa tutkimuksissa käytetään usein uskottavuutta, varmuutta sekä vahvistuvuutta. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijan käsitteellistykset ja tulkinnat vastaavat tutkittavien käsityksiä. Varmuutta tutkimukseen tuo se, että huomioidaan tutkijan ennakko-oletukset. Vahvistuvuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että tutkijan tekemät tulkinnat vastaavat muiden vastaavanlaisten tutkimusten tuloksia. (Eskola & Suoranta 1998, 208, 211–212.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää myös tutkijan tekemä tarkka selostus kaikista tutkimuksen toteuttamisen vaiheista (Hirsjärvi ym. 2005, 217).

Tekemiäni haastatteluja ohjasi teemahaastattelurunko. Muotoilin kysymykset siten, että haastateltava sai kertoa oman näkemyksensä tuetusta asumisesta sekä vertaistuesta. Tällä tavoin varmistin, että omat käsitykseni kyseisistä käsitteistä vastaavat haastateltavien käsityksiä. Teemahaastattelurungon avulla sain myös vastaukset tutkimustehtäviin. Tutkimuskohteenani olivat vapautuvat vangit ja päihdekuntoutuksesta kotiutuvat. Monesti ihmisillä on paljon ennakkoluuloja ja -oletuksia näihin ryhmiin kuuluvista ihmisistä, sillä heidän ajatellaan olevan kykenemättömiä sopeutumaan yhteiskunnan asettamiin normeihin. Itse pyrin kuitenkin menemään haastattelutilanteisiin mahdollisimman ennakkoluulottomasti, jotta omat oletukseni eivät vaikuttaisi tutkimukseen. Huomioimalla omat ennakkoletukseni ja pyrkimällä mitätöimään ne, pyrin tuomaan tutkimukseeni varmuutta. Tutkimuksesta tekemäni tulkinnat ja tulokset vastaavat osin muiden vastaavanlaista ilmiötä koskevien tutkimusten tuloksia. Monissa muissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että tuettua asumista ja vertaistukea pidetään suuressa arvossa. Näin on myös tässä tutkimuksessa. Tämä huomio tuo tutkimukselleni vahvistuvuutta. Näiden lisäksi olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimukseni vaiheet mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja tarkasti, jotta lukija voi arvioida tutkimukseni luotettavuutta.

Tutkimusta tehdessä tutkija joutuu tekemään monia eri päätöksiä ja siten myös tutkijan etiikka joutuu tutkimusprosessin aikana koetukselle. Eettisiä kysymyksiä liittyy niin tiedon hankintaan kuin tiedon käyttöönkin. Eettisiä ongelmakohtia voivat olla esimerkiksi tutkimuslupaan ja tutkimusaineiston keruuseen liittyvät ongelmat. (Eskola & Suoranta 1998, 52.) Tutkimusta tehdessään tutkijan on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön liittyy muun muassa tutkimustulosten ja käytettyjen menetelmien huolellinen raportointi ja tulosten tarkka kirjaaminen. Tutkijan on oltava rehellinen ja vilpittömän tutkimuksen suhteen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 129–130.)

Eettisiä kysymyksiä tulee vastaan tutkimuksen tarkoitusta mietittäessä, suunnitelmaa tehdessä ja haastattelutilanteissa. Tutkimuksen avulla tulisi pystyä parantamaan tutkittavana olevaa tilannetta. Tutkimussuunnitelmaa tehdessä tutkijan on saatava tutkittavana olevien henkilöiden suostumus sekä taata luotettavuus. Tutkijan on myös harkittava aiheutuuko tutkimuksesta kohdehenkilöille jonkinlaisia seurauksia. Haastattelutilanteessa tutkijan on kiinnitettävä huomiota haastateltavien antamien tietojen luottamuksellisuuteen. Haastattelijan on otettava huomioon myös haastattelutilanteesta mahdollisesti aiheutuva stressi haastateltavalle. (Kvale 1996, Hirsjärven & Hurmeen mukaan 2000, 20.)

Tutkimukseni tarkoituksena on saada haastateltavien kokemuksiin perustuvaa tietoa tuetusta asumisesta ja vertaistuesta sekä niiden merkityksestä päihitteettömyyteen. Tutkimukseni pohjalta HomeSweetHome -projekti saa myös kehitysideoita toiminnalleen, joten tutkimuksen tekeminen on perusteltua ja se toivottavasti myös auttaa projektia kehittymään. Kaikilta haastateltavilta olen pyytänyt kirjallisen suostumuksen haastatteluihin liittyen. Kerroin haastateltaville, että heidän henkilötietonsa tulee pysymään täysin salassa, ja että haastatteluaineistot tulen tuhoamaan opinnäytetyöni valmistuttua. Tutkimukseni pohjautuu haastateltavien kokemustietoon, joten haastateltavien antamat tiedot ovat varmasti paikkansa pitäviä. Kuitenkaan yleisesti pätevää tietoa ei kokemustiedon ja näin pienen otoksen avulla voi saada. Osallistuminen haastatteluun oli täysin vapaaehtoista eikä haastatteluista koitunut haastateltaville minkäänlaisia seurauksia.

Tutkijan etiikka joutuu koetukselle myös litterointivaiheessa, todentamisessa ja raportoinnissa. Litterointivaiheessa tutkijan on mietittävä kuinka tarkasti hän saamansa haastatteluaineiston purkaa. Tässä vaiheessa tulee esille jälleen myös luottamuksellisuus. Tutkijan on oltava rehellinen ja purettava aineisto mahdollisimman tarkasti, jotta se vastaa haastateltavien suullisia ilmauksia. Raportoinnissa tutkijan on jälleen kiinnitettävä huomiota luottamuksellisuuteen. Tutkijan on otettava huomioon myös raportin julkaisemisen seuraukset haastateltaville ja heitä koskeville ryhmille tai instituutioille. (Kvale 1996, Hirsjärven & Hurmeen 2000, 20 mukaan.)

Litterointivaihe oli mielestäni todella työläs, sillä pyrin purkamaan aineiston mahdollisimman sanatarkasti äännähdyksiä myöten. Halusin tehdä tämän vaiheen todella tarkasti, jotta muistaisin haastattelutilanteet elävämpinä, ja jotta litteroidut sanat saisivat varmasti oikean merkityksen siten kuin haastateltavat ovat ne tarkoittaneet. Yksi haastattelu ei tallentunut nauhuriin, mutta huomasin sen heti haastattelun päätyttyä. Pyysin haastateltavalta hänen puhelinnumerossa, jotta voin tarvittaessa soittaa, mikäli minulle tulee tarkennettavaa hänen haastattelunsa osalta, ja kerran soitinkin hänelle ja tarkistin tietoja. Olin onneksi tehnyt joitakin muistiinpanoja haastattelun aikana. Tein vielä lisää muistiinpanoja välittömästi haastattelun jälkeen, joten haastatteluaineiston häviäminen ei haitannut. Tuloksissa olen käyttänyt myös kyseisestä haastattelusta saatua aineistoa. Tuloksia kirjoittaessani käytin paljon lainauksia haastatteluista, jolloin lukija voi arvioida opinnäytetyöni luotettavuutta. Olen opinnäytetyössäni pyrkinyt kuvaamaan haastatteluissa esiintulleita teemoja mahdollisimman tarkasti. Opinnäytetyön valmistuttua olen luvannut toimittaa yhden kappaleen Stop Huumeille ry:lle, jotta HomeSweetHome -projektin työntekijät ja asiakkaat voivat tutustua siihen.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Haastateltavien taustatietoja

Haastattelin yhteensä kolmea HomeSweetHome -projektin asiakasta, jotka ovat iältään noin 30–45-vuotiaita miehiä. Kaikilla haastateltavilla on päihdeongelma ja kaksi heistä on ollut vankilassa, yksi on tullut projektiin mukaan laitostuntoutuksen jälkeen. Haastateltavat ovat kuulleet HomeSweetHome -projektista joko Stop Huumeille ry:n työntekijöiltä tai kaverin kautta. Haastateltavat ovat olleet haastatteluhetkellä projektissa mukana kahdesta kuukaudesta neljään kuukauteen.

5.2 Päihteidenkäytön vaikutus elämään

Yhdessä haastattelussa nousi esiin päihteidenkäytön vaikutukset arkipäiväiseen elämään. Aluksi raittiin jakson jälkeen päihteidenkäyttö voi olla hallittua, mutta vähitellen se riistäytyy käsistä. Etenkin huumeongelmaisilla päihteidenkäyttöön liittyy aina rikollista toimintaa, jolloin päihteidenkäytön seurauksena joutuu monesti vankilakierteeseen.

Ja sit ja sit jos noit aineit käyttää ni sen tietää taas se lähtee sille pikkuhiljaa mopo käsistä ja sit löytää ittesä taas tuolt.

Päihteidenkäyttö aiheuttaa monenlaisia ongelmia ja päihteiden vaikutuksen alaisena ihmisestä tulee hyvin välinpitämätön omien asioidensa hoitamisessa. Päivittäisasioiden hoitamisen laiminlyönnit johtavat helposti tilanteeseen, jossa ongelmat ovat kasautuneet ja ihminen huomaa, ettei edes pysty niitä enää järjestämään.

Nii..tulee sillee välinpitämättömäksi..ehtiihän ne huomenkii ne asiat tai jotain. Ehtiihän sitä nyt sen sakon maksaa tai jonku..tos noi..ja sitä ei ite huomaakaan ku pikkuhiljaa menee ja sit vast säpsähtää ku sit ei enää pystykkää..

5.3 Vankila ja päihteettömyys

Molemmat vankilassa olleet haastateltavat ovat olleet vankeusaikana raittiita. Vankilassa päihteettömyyttä valvotaan virtsakokeilla. Vankilassa tehtävä päihde-työ on monimuotoista ja jokaiselle vangille tehdään päihdekartoitus, jonka pohjalta päihdehoito suunnitellaan.

Virtsakokeilla alkutuomiosta, et ne oli pelkät virtsakokeet. - - Sitten mä pääsin vankisairaalan kaheksan viikon katkolle, josta mut valittiin kuuden kuukauden kuntoutukseen, päihdekuntoutukseen. Sit mä sain olla päihteettömällä osastolla - - ja viikottain tein siellä olevan päihdetyöntekijän kanssa yksilötyöskentelyä. Ja on annettu mahdollisuus myös tälläsi lyhkäsiin kurssimuotoisiin päihdekursseihin, pomppiskurssit ja miehisyden naaraus.

Toinen vankilassa olleista haastateltavista oli ollut päihteettömällä osastoilla ja osallistunut vankilan päihdekuntoutukseen. Toinen ei ollut osallistunut mihinkään erityiseen päihdekuntoutukseen, vaan oli omalla toiminnallaan turvannut päihteettömyytensä.

En mä oo ollu missää. Mä oon vaan itte niinku päättäny ja mä oon, mä oon ollu töissä jatkuu joka kerta ku mä oon ollu, ni mä oon heti töihin menny sillee, et en mä oo jääny sinne mihikää punkan pohjalle makaamaan vaan niin ku toiset siel on ja, enkä mä oo koskaa mitään lääkkeitä syöny, pillereit enkä mitää.

Vankilassa päihteen elämäntapa on helppo aloittaa, sillä siellä tuki ja apu ovat jatkuvasti lähellä ja saatavilla. Kuitenkin päihneiden houkutukset kasvavat jälleen vapautumisen jälkeen, kun tapaa vanhan kaveripiirin. Tämän vuoksi päihdekuntoutusjatkumot siviiliin olisi syytä saada turvattua vangin vapautuessa.

5.4 Tuetun asumisen tarjoama tuki

Kaikki haastateltavat kokivat asumiseen saatavan tuen olevan tärkeää. Yksi haastateltavista tarvitsee tukea virastoasioiden hoitamisessa ja haluaa työntekijöiltä näkökulmia ja neuvoja päivittäisasioiden hoitamisessa. Kahdella haastateltavalla

itsenäinen elämä sujuu hyvin ilman erityistä tukea päivittäisasioiden kanssa. Kuitenkin projektin työntekijöiltä saatava henkinen tuki on heille tärkeää.

Asunto koettiin turvana, koska oma koti on paikka, jonne voi aina mennä. Ilman asuntoa elämä tuntui näyttävän toivottomalta.

Et nyt on sellai niinku sellai turva, turva et aina voi mennä kotii ja et voi sitte tulla ja mennä miten haluaa.

Aika turvallisena sillee, että siin on mun osalta on niin paljon ihmisiä mukana sitte tässä mun tukemisessa ja seuraamisessa ja valvonnassa ja, mä koen sen, tosi turvallisena. Antosana.

Kaikki haastateltavat asuvat itsenäisissä asunnoissa ja kaikilla heillä asumiseen on liitettynä pitkäkestoinen tuki. Pyrkimyksenä on, että tuettu asuminen on väliaikaista, ja että asiakas voisi vähitellen aloittaa täysin itsenäisen elämän.

5.4.1 Tukihenkilö

Kaksi haastateltavista pitää tukihenkilöltä saamaansa tukea erittäin tärkeänä. Tukihenkilön kuvailtiin olevan sellainen ihminen, johon voi luottaa, ja jolle voi kertoa kaikki huolet päihteisiin ja muhinkin asioihin liittyen. Osalle haastateltavista tukihenkilöstä oli tullut myös kaveri, jonka kanssa voi viettää vapaa-aikaa.

No se on ihminen kelle mä voin soittaa vaikka keskellä yötä, jos rupee asiat mietityttää.

Oon saanu hyviä neuvoja, kannustavia puheita ja mut se on enemmän nykyään sellasta et me nähään tässä ja moikataan, jutallaan, vaihetaan vähän kuulumisia ja...

Tukihenkilön lisäksi HomeSweetHome -projektin työntekijät ovat tärkeitä henkilöitä asiakkaille. Kaksi haastateltavista mainitsi kertovansa mieluummin työntekijälle henkilökohtaisista asioistaan kuin tukihenkilölle. Päihde- ja vankilakierteessä elävät eivät ole oppineet luottamaan kehenkään, vaan he ovat tottuneet tilanteisiin,

joissa heidän on pidettävä asiansa omana tietonaan, ja sen takia omista asioista puhuminen on hyvin vaikeaa.

- - mun on hirveen vaikee kertoa henkilökohtaista asioista sellasis, mä oon eläny sellases maailmassa missä sä et voi kertoa omia tuntemuksii tai asioita, niitä käytetään heti sua vastaan, ni se on vielä niin syvässä mussa että.

Yhdellä haastateltavista ei ole lainkaan tukihenkilöä. Hän kokee omista asioistaan puhumisen vaikeana, eikä näin ollen ollut halunnut tukihenkilöä. Hänen mielestään päihdeongelmasta kuntoutuminen on itsestä kiinni.

Enkä mä sit halunnukkaa sitä tuki..tukihenkilö, se oli joku, en mä tiä kuka se ois ollu, joku suurin piirtein saman ikäi ku minä joku mieshenkilö. En mä tiä mun mielest se on jotenki vähän vaikeet olis ollu jollekki.

En mä oo niinku pal vieraille sillee paljo omii, se on vähän niinku sillee ittestä kii että.

5.4.2 Riittävä tuki

Kaikki haastateltavat ovat kokeneet saavansa tukea asumiseen HomeSweetHome -projektilta. Tuen tarve kaikilla haastateltavilla on hyvin erilainen ja tukea tarvitaan elämän eri osa-alueilla kuten päivittäisasioiden hoidossa, virastoasioissa ja päih-teettömän elämäntavan aloittamisessa. Osa haastateltavista kokee saavansa riittävästi tukea projektilta, mutta eräs haastateltava on sitä mieltä, että tukea ei voi koskaan saada liikaa.

Mä oon saanu kyllä hyvin tukea, mutta sitä me tarvitaan.

Osa haastateltavista tarvitsee enemmän tukea. Eräs haastateltavista kokee, että projektin tarjoama tuki on käytännön tukea. Vaikka tukea tarvitaan paljon, ei tuki haastateltavien mukaan saa kuitenkaan olla liian holhoavaa. Asioita ei myöskään saa tehdä asiakkaan puolesta, vaan asiakasta tulisi auttaa ongelmakohtissa.

Sit jos tuki menee sellaseks, että ruvetaan paapomaan ni sitte se, mut tota tää tuki mitä täältä on ni tää on ihan sellasta, tää ei oo mitään paapomista, tää on käytännön tukee, monessaki eri asiassa.

Tuen tarve ei ole haastateltavilla heidän projektissa mukana ollessaan muuttunut. Eräs haastateltavista totesi, että muutos ei tapahdu sormia napsauttamalla, vaan vaatii aikaa. Kaikki haastateltavat ovat haastatteluhetkellä olleet melko vähän aikaa mukana projektissa, joten varmasti tuen tarve tulee jatkossa muuttumaan itsenäisemmän elämän alkaessa.

5.5 Vertaisten tarjoama tuki

Vertaistukijoiksi eräs haastateltavista määrittelee kaikki ihmiset, jotka pyrkivät päihteettömään elämään. Vertaistukijoilla ei oleteta olevan täysin samanlaista taustaa kuin itsellä, mutta kokemus päihdeongelmasta ja pyrkimys päihteettömyyteen ovat tärkeitä ominaisuuksia vertaisella.

*Vertaistukea antavathan on kaikki päihdeongelmaisia, toipuvia addikteja ja toiset sitä kykenee antamaan aikasemmin ku toiset.
- - Vertaistukea saa kaikilta päihteettömiltä ihmisiltä, kokoon näköön katsomatta.*

Kaksi haastateltavista on osallistunut Stop Huumeille ry:n vapaa-ajan toimintoihin sekä NA-ryhmiin, joiden kautta he ovat saaneet vertaistukea muilta päihdeongelmaisilta. He kokevat vertaistuen hyvin tärkeäksi osaksi päihteetöntä elämää. Eräs haastateltavista kokee vertaistuen jopa tärkeämpänä kuin ammattilaisilta saatavan tuen, mutta ei kuitenkaan väheksy myöskään ammattiapua. Vertaistuen tekee haastateltavien mukaan tärkeäksi se, että vertaiset osaavat auttaa ja ohjata eri tavalla kuin ammattiauttajat. Vertaisilla on samanlaisia kokemuksia taustallaan kuin haastateltavilla, minkä vuoksi heiltä saatavat neuvot ovat haastateltaville tärkeitä. Yksi haastateltavista kertoi, että ammattiapu on hänen mielestään erityisen tärkeää aivan päihteettömän elämän alussa. Vertaistuki koetaan monesti pidemmälle kantavana voimana.

Öö, vertaistuki, mä koen ite vertaistuen tärkeempänä ku ammatituen. Et tota vertaistuki, joka sitä kykenee antamaan ni se tietää oikeesti, se on eläny ne samat tuntemukset ja samat päihteidän himot ja väännöt ja kaikki, ni se osaa sitte ohjailla vähän erilaila ku ammatti-ihminen. Tosin en, en aliarvioi ammatti-ihmisen työtä ollenkaa, mutta niinku, että se on siinä varsinki alussa, ku päihdeettömyys alkaa ni ammattiapu on korvaamaton siinä, mutta sitte pitkän ajan tähtämellä ni se vertaistuki ni se on, se on yks tärkeempiä.

Yksi haastateltavista ei ollut osallistunut Stop Huumeille ry:n muuhun toimintaan, ja hänen kokemuksensa vertaistuesta ovat hyvin vähäiset. Kyseinen haastateltava ei halua jakaa omia päihdeongelmaansa liittyviä asioita ryhmissä vertaisten kanssa. Hän kokee vertaisten kanssa puhumisen turhana menneiden ikävien asioiden kaivelemisena. Hänen mielestään päihdeongelmasta toipuvan tulisi keskittyä enemmän tulevaisuuteen kuin vanhojen asioiden vatvomiseen.

- ei mun niinku tarvi, mä en ymmärrä miks pitää sitä sitte selitellä tuol ku, mitää ku on, mitä on niinku tapahtunu vuosien aikana ja mitä on tehny ja millonki. Päinvastoin vaa pitäis, pitäis yrittää unohtaa. - - Että minkä takii niit ruveta muistelee, ku ei ne nyt mitää kovin hyvii asioit oo ni.

Kyseinen haastateltava on kuitenkin puhunut päihdeongelmaan liittyvistä asioista muutaman kaverinsa kanssa, joiden ajatukset vertaistuesta ovat hyvin samankaltaisia kuin hänen itsensä. Hän on siis saanut vertaistukea ikään kuin epävirallisesti oman lähipiirinsä ihmisiltä.

Erään haastateltavan mukaan vertaistuen saaminen on siitä kiinni kuinka paljon on valmis tekemään sen eteen, että lähtee ryhmiin mukaan. Tämän vuoksi haastateltavat kokevat saavansa riittävästi vertaistukea omiin tarpeisiinsa nähden. Kaksi haastateltavista kokee saavansa vertaistukiryhmistä sisältöä päiviin.

Me ollan oltu viettämässä vapaapäiviä - - mun oma mielipide niin ne oli aika piristäviä reissuja. Sellasta yhteistä aikaa. Sitte oli se iso tapahtuma, päihdeetön lauantai. Se oli mun mielest täydellinen tapahtuma.

Yksi haastateltavista kuvaili päihdeongelmaisen ihmisen juuttuvan helposti sohvalle ja tulevan apaattiseksi. Tämän vuoksi hän kokee kaikenlaiset aktiviteetit ja pienen puuhastelun hyvin tarpeellisena osana päihdekuntoutusta.

5.6 Kokemuksia tuetun asumisen ja vertaistuen merkityksistä päihteettömyyteen

Kaikki haastateltavat kokevat tuetun asumisen ja vertaistuen olevan merkittäviä tekijöitä päihteettömässä elämässä. Asunto tuntui olevan erittäin tärkeä tekijä päihteettömyyden osalta. Ilman asuntoa päihteetön elämäntapa ei onnistuisi.

Se on niinku kaiken A ja O, et on oma kämpä ja. Ei siit muuten tuliskaa mitään.

HomeSweetHome -projektin koetaan motivoivan ja kannustavan raittiiseen elämäntapaan. Eräs haastateltavista sanoi motivoituvansa, kun näkee toisten onnistuneen päihteettömässä elämässä. Sitä kautta myös luottamus ja usko omaan itseen kasvaa ja muutoshalu voimistuu. Haastateltavat kokevat myös keskustelujen projektin työntekijöiden kanssa auttavan ja kannustavan päihteettömyyteen.

Kaksi haastateltavista kokee Stop Huumeille ry:n vapaa-ajan toiminnot erittäin tärkeinä päihteettömyyden kannalta, sillä niistä he saavat sisältöä päiviin. He kokevat myös vertaistuella olevan suuri merkitys raittiina pysymiseen. Vertaistuessa tärkeää haastateltavien mukaan on kokemusten jakaminen ja vertaisilta saatava ymmärrys omaan tilanteeseen. Eräs haastateltavista mainitsi tukihenkilön olevan erittäin tärkeä päihteettömyyden tukija. Hänen ja tukihenkilön välinen suhde on toiminut hyvin, ja haastateltava pystyy luottamaan tukihenkilöönsä ja kertomaan tälle vaikeistakin asioista.

5.6.1 Elämä ilman HomeSweetHome -projektia

Haastatteluissa kysyin haastateltavilta, minkälaista he kuvittelisivat heidän tämänhetkisen elämänsä olevan, mikäli he eivät olisi mukana projektissa. Kaikki haastateltavat ajattelivat, että elämä olisi jollain tavalla huonompaa.

Öö, mun elämä voisi olla päinvastainen, eli mä voisin käyttää päihteitä - - mä olisin jo vankilassa taas. Mä oon ollu neljä kuukaut siviilissä, ei mul oo näin pitkii siviilei ollu koskaa.

Esiin nousi ajatuksia asunnottomuudesta, päihteidenkäytöstä sekä vankilakierteestä. Eräs haastateltava totesi, että olisi pysynyt erossa huumeista myös ilman projektia, mutta käyttäisi luultavasti enemmän alkoholia kuin nyt ollessaan mukana projektissa.

5.6.2 Retkahdukset ja oman päihteettömyyden turvaaminen

Kaikilla haastateltavilla on ollut retkahduksia sinä aikana, kun he ovat olleet projektissa mukana. Retkahdukset ovat kuitenkin olleet lyhytaikaisia ja haastateltavat ovat päässeet niistä yli. Haastattelutilanteessa haastateltavat myönsivät retkahduksensa hyvin avoimesti, ja ne koetaan luonnollisena osana päihdekuntoutusta.

Haastateltavat ovat käsitelleet retkahduksia joko itsekseen, a-klinikalla tai projektin työntekijöiden kanssa. Haastateltavat ovat retkahduksista huolimatta olleet motivoituneita päihteidenkäytön lopettamiseen, minkä vuoksi he ovat voineet edelleen olla mukana projektissa.

Eräs haastateltavista kertoi käyttävänsä Stop Huumeille ry:n lisäksi myös muita päihdepalveluja. Hän kertoi käyvänsä a-klinikalla ja lisäksi hän keskustelelee päihdeasioista oman sosiaalityöntekijänsä kanssa, joka on päihdetyön erikoissosiaalityöntekijä. Yksi haastateltavista käy viikoittain huumeseuloissa, jotta voisi todistaa päihteettömyytensä sosiaalityöntekijälle. Yksi haastateltavista ei käytä Stop Huumeille ry:n lisäksi muita päihdepalveluja. Hän kokee, että päihteidenkäyttö on hänen kohdallaan taakse jäänyttä elämää, eikä hän jaksa enää käyttää päihteitä.

Mä oon vaan jotenki sillee niinku itte sillee päättäny et nyt saamari saa loppua. - - Et mä olin jo niin kyllästyny tohon niinku linnas olemiseen ja parempaaki tekemist vois olla ku siellä. - - En mä tiää, jotenki vissiin tuntuu et on nyt toi niinku...vieteri tulee niinku täyteen, ei jaksa niinku.

Kaikki haasteltavat kokivat, että he alkavat olla sen verran vanhoja, että päihteidenkäyttö on lopetettava. Kaikilla haastateltavilla on halu kokeilla toisenlaista elämää kuin se on tähän asti ollut. Yhdessä haastattelussa tuli esiin huumeidenkäyttöön liittyvä rikollisuus ja myös kasvava väkivallan uhka. Nämä olivat myös tärkeitä tekijöitä päihteettömän elämäntavan aloittamiselle.

5.7 Kehitysideoita projektille

Päällimmäiseksi ajatukseksi haastatteluista jäi, että haastateltavat ovat tyytyväisiä HomeSweetHome -projektiin. Haastateltavat totesivat, että HomeSweetHome -projektilla on suuri merkitys positiiviseen tulevaisuuden visioon, eikä suurin osa haastateltavista toivo projektilta mitään lisää. Yksi haastateltavista kokee saaneensa projektilta jopa enemmän kuin on osannut odottaa. Eräs haastateltavista kuitenkin kokee, että projekti on vasta muotoutumassa, ja siinä on vielä kehitettävää.

Projektihan on sinänsä aika uus. Että öö, kyl mun pitää myöntää, et välillä tuntuu, että projektin vetäjä hakee sitä omaa linjaa, että se sais niinku yhtenäisen linjan sille koko projektille, että.

Tuettuun asumiseen ja vertaistukeen haastatteluiden pohjalta nousi muutama kehitystoive. Tuettuun asumiseen yksi haastateltavista toivoisi enemmän kotikäyntejä ja vertaistuen osalta hän kaipaisi enemmän yhteisiä tapahtumia ja tapaamisia. Haastateltavat ovat kuitenkin selvästi tyytyväisiä projektiin ja sen tarjoamaan tukeen myös tällaisenaan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Kokemuksia tuetusta asumisesta ja vertaistuesta

Ensimmäisen tutkimustehtävän tarkoituksena oli saada selville minkälaisena HomeSweetHome -projektin asiakkaat kokevat tuetun asumisen tarjoaman tuen. Tuettu asuminen tarkoittaa tutkittaville erilaisia asioita, sillä tuen tarve on jokaisella yksilöllinen. Myös haastateltavien tuen tarve asumisessa oli hyvin vaihteleva, mutta tukitoimet koetaan kuitenkin tarpeellisina ja kannustavina. Myös työntekijöiltä saatava henkinen tuki on tärkeä osa tuettua asumista.

Monesti asunnon tarve siviiliin paluussa on todella akuutti ja HomeSweetHome -projekti on kallisarvoinen apu asunnon hankinnassa. Oma asunto on todella tärkeä asia niin vankilasta vapautuville kuin päihdekuntoutuksesta kotiutuvillekin. Asunto koetaan välttämättömäksi, jotta voi aloittaa uudenlaisen päihteettömän ja rikoksettoman elämän.

HomeSweetHome -projektissa tukihenkilötoiminta on osa tuettua asumista. Tukihenkilö koetaan tärkeäksi, sillä tukihenkilöltä voi saada tukea ja neuvoja hankalilta tuntuvissa tilanteissa. Tukihenkilöön turvaututaan myös päihteisiin liittyvissä asioissa. Tukihenkilön tehtäviin kuuluu arjessa tukeminen ja kannustaminen päihteettömään elämään. Tukihenkilösuhteen tulisi olla täysin luottamuksellinen, jotta tuettava voisi kertoa omista, vaikeistakin asioistaan. Tutkimukseni mukaan tukihenkilö ei kuitenkaan usein ollut ensisijainen luottohenkilö, vaan kaikista henkilökohtaisimmat ja vaikeimmat asiat jaetaan työntekijän, eikä tukihenkilön kanssa.

Toisen tutkimustehtävän tarkoituksena oli selvittää miten HomeSweetHome -projektin asiakkaat kokevat vertaisryhmän tarjoaman tuen. Kaikki haastateltavat eivät saaneet vertaistukea, mutta vertaistuki koettiin kuitenkin todella tärkeäksi tekijäksi siviiliin palaamisessa. Vertaistukea haastateltavat saavat osallistumalla Stop Huumeille ry:n toimintaan. Vapaapäivät, harrastetoiminnot sekä NA-ryhmät koetaan tärkeinä mahdollisuuksina saada vertaistukea. Vertaistuesta haastateltavat kokivat saavansa kannustusta omaan päihteettömyyteensä ja luottamusta itseensä,

sekä sisältää päiviin. Vertaistuki koetaan todella tärkeänä tukena päihteettömyyden osalta, sillä vertaiset ovat niitä, jotka ovat selvinneet samankaltaisista tilanteista ja päihdeiden houkutuksista kuin haastateltavat. Kokemusten jakaminen ja päihteettömyyteen kannustaminen nousikin tutkimustulosten pohjalta vertaistuessa tärkeimmäksi asiaksi.

Samankaltaisia tutkimustuloksia tuetusta asumisesta ja vertaistuesta on saanut Riitta Granfelt tutkimuksissaan ”Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta” (2003) ja ”Päihteettömien päivien talo” (2004). Asunto on ensisijaisen tärkeä askel kohti päihteettömyyttä vankilasta tai kuntoutuksesta siviiliin palaaville. Vertaistuki on tärkeää kokemusten jakamisen kannalta, ja kasvattaa luottamusta omiin kykyihin.

6.2 Projektin tuki päihteettömyyteen

Kolmannen tutkimustehtävän tarkoituksena oli selvittää HomeSweetHome -projektin asiakkaiden kokemuksia siitä miten projekti vaikuttaa heidän päihteettömyyteen. Päihteettömyys nousi esille myös ensimmäisen ja toisen tutkimustehtävän kohdalla, mikä kertoo siitä, että projekti on tärkeä tuki päihteettömyydelle. Haastateltavien kokemukset projektista ovat todella positiivisia ja kaikki haastateltavat ovat sitä mieltä, että projekti on tukenut heitä päihteettömyyden osalta. Päihteettömyyteen on vaikuttanut asunnon saanti sekä arjen tukeminen.

Haastateltavat ovat tulleet HomeSweetHome -projektin asiakkaiksi vapauduttuaan vankilasta tai lopettaessaan päihdekuntoutusjakson. Näin ollen projekti on tärkeä apu nivelvaiheessa, jossa päihdekuntoutujat alkavat jälleen sopeutua yhteiskuntaan. Osa haastateltavista kertoi, että ikää on tullut jo sen verran, ettei jaksakaan enää elää päihdekeskeisessä maailmassa, ja että päihdeidenkäyttö on alkanut kyllästyttää. Onkin tärkeää, että projekti vahvistaa halua lopettaa päihdeidenkäyttö, sillä projektin asiakkaat ovat jo aloittaneet päihteettömän elämän. Projektin tulisi siis motivoida asiakkaita myös pysymään päihteittä. Tutkimustulosten mukaan

haastateltavat ovatkin motivoituneet päihteettömään elämään projektissa mukana ollessaan.

Tutkimustulosten perusteella projekti on todella tarpeellinen ja auttaa päihteettömän elämän aloittamisessa. Projektin tarpeellisuudesta kertoo myös se, että elämä ilman HomeSweetHome -projektia kuviteltiin huonommaksi kuin mitä se on nyt, kun haastateltavat ovat mukana projektissa. Samankaltaisia tuloksia päihteettömän elämän aloittamisesta on saanut myös Anna-Maija Hautala (1998) pro gradussaan ”Vankien selviytyminen kohti päihteettömyyttä”. Vapautuvien vankien asumisen tukemisen tarpeesta kertoo myös Riitta Granfeltin (2003) tutkimus, jonka mukaan asunnottomuus on yksi vapautuvien vankien suurimmista ongelmista. Tämän vuoksi HomeSweetHome -projektin kaltaisia projekteja olisi hyvä olla enemmän.

7 POHDINTA

7.1 Ajatuksia tutkimuksen kulusta ja ajankohtaisuudesta

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää HomeSweetHome -projektin asiakkaiden kokemuksia tuetusta asumisesta ja vertaistuesta sekä projektin vaikuttavuudesta päihteettömyyteen. Tutkimus toi hyvin esille haastateltavien kokemuksia näistä asioista. Haastateltavat kokevat tuetun asumisen ja Stop Huumeille ry:ltä saatavan vertaistuen tärkeänä osana päihteetöntä elämää. Projekti auttaa ja motivoi haastateltavia päihteettömyyteen.

Aloitin opinnäytetyöni tekemisen tutustumalla kirjallisuuteen ja sitä kautta aloin rakentaa teorian tietoa aiheeseeni liittyen. Ensimmäinen haastatteluni oli alkusyksystä 2007, joten minun oli saatava teemahaastattelurunko valmiiksi jo ennen teoriaosan kirjoittamista. Teemahaastattelurungon tekeminen oli mielestäni haastavaa, sillä minun piti miettiä tarkkaan, minkälaista tietoa haastatteluista haluan. Sain kuitenkin apua Stop Huumeille ry:n eräältä työntekijältä ja mielestäni onnistuinkin haastattelurungon tekemisessä lopulta hyvin. Kysymykset haastattelurungossa ovat melko tarkkoja, koska olen aloitteleva tutkija. Tarkoilla kysymyksillä

varmistin sen, että saan vastaukset tutkimuksen kannalta olennaisiin kysymyksiin. Haastattelurungon pohjalta sain muokattua myös teoriapohjaa oikeaan suuntaan ja sainkin mielestäni lopulta oikeat asiat teoriaosaan.

Haastatteluiden toteuttaminen ja itse tutkimusosan tekeminen oli mielestäni erittäin mielenkiintoista. Otos olisi voinut olla suurempi, mutta valitettavasti otoksen koko ei ollut minusta itsestäni kiinni, sillä haastatteluihin osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Mietin kuitenkin, olisinko saanut enemmän haastateltavia, mikäli olisin lähestynyt heitä jollakin muulla tavalla kuin projektin työntekijöiden kautta. Tuloksia kirjoittaessani huomasin myös, että joihinkin teemoihin liittyen olisi voinut olla enemmän kysymyksiä, jolloin olisin saanut yksityiskohtaisempaa tietoa. Kaiken kaikkiaan onnistuin kuitenkin saamaan vastaukset kaikkiin tutkimustehtäviin haastattelujen pohjalta.

Tekemäni tutkimus on hyvin ajankohtainen, sillä vapautuvien vankien asumiseen liittyvät asiat ovat paljon esillä myös medioissa. Vapautuvien vankien asunnottomuuteen on alettu kiinnittää enemmän huomiota ja myös ratkaisuja tälle kasvavalle ongelmalle pyritään jatkuvasti löytämään. Vapautuville pyritään järjestämään tuettua asumista eri muodoissa ja heidän kuntoutusjatkumoitaa vankilasta vapautteen pyritään turvaamaan paremmin. Myös vapautuvien työllisyystilannetta pyritään parantamaan.

Merituuli Ahola (2008) kirjoittaa Helsingin Sanomissa kuntouttavasta vankityön ohjelmasta, joka on tarkoitettu helsinkiläisille miesvangeille, joilla on taustallaan vaikea päihdeongelma. Kuntouttavan vankityön ohjelma on perustettu vuonna 1999 ja sen on käynyt läpi lähes sata vankia. Ohjelmassa vangit sitoutuvat päihdekuntoutukseen ja heidän raha- ja asuntoasiansa laitetaan kuntoon. Näin ollen heillä on vapautuessaan asunto ja Helsingin kaupungin tarjoama työpaikka, joka pysyy heillä noin kymmenen kuukautta vapautumisen jälkeen. Ohjelman läpikäyneistä vangeista takaisin vankilaan päätyy noin 40 prosenttia, kun yleensä kaksi kolmasosaa vankilakierteeseen joutuneista saa uuden tuomion kolmen vuoden kuluttua vapautumisesta. (Ahola 2008, A 13.) Tästäkin artikkelista näkyy, että panostamalla vankityöhön, saadaan aikaan myös tuloksia. Tämän kaltaisia ohjelmia olisi

mielestäni hyvä olla enemmän, sillä niiden avulla pystytään turvaamaan vapautuvan kuntoutusjatkumo sekä tarjoamaan hyvä lähtökohta itsenäiselle elämälle.

7.2 Haastattelujen ja tuloksien pohjalta heränneitä ajatuksia

Haastatteluissa korostui asunnon tärkeys. Oma koti on tärkein asia kuntoutuksesta kotiutuvalla ja vankilasta vapautuvalla; on tärkeää, että on paikka, jonne voi mennä. Asunto edesauttaa päihteettömän ja itsenäisen elämän aloittamista, koska silloin vanha kaveripiiri on helpompi jättää taakse ja aloittaa elämä ikään kuin puhtaalta pöydältä. Pohdinkin, miksi vapautuvien vankien asuntoasioihin ei ole aikaisemmin kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Mielestäni on hyvin selvää, että asunnottomaksi jääminen ei edesauta rikos- ja päihdekierteen katkeamista, minkä vuoksi olisin luullut, että vapautuvien vankien asuntoasioihin kiinnitetään enemmän huomiota jo tuomion loppuvaiheessa.

Monesti kuntoutuksesta kotiutuvat ja vankilasta vapautuvat jäävät ikään kuin tyhjän päälle. Heitä on tuettu tiiviisti kuntoutuksen tai tuomion ajan, mutta siviiliin palatessaan, kaikki tuki loppuu äkillisesti. Mielestäni kuntoutusjatkumoihin tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Tuen tulisi jatkua vielä siviilissäkin. Aluksi tuen tulisi mielestäni olla hyvin tiivistä, ja vähitellen tuen määrää voisi vähentää. Näin toimimalla päihde- ja rikoskierte saataisiin katkaistua paljon tehokkaammin.

Tuloksissa minut yllätti tukihenkilösuhteen pinnallisuus. Tukihenkilön mainittiin kyllä olevan tärkeä osa projektia, mutta hänelle ei kuitenkaan uskouduttu vaikeissa asioissa. Itse olisin kuvitellut tukihenkilötoiminnan paljon tiiviimmäksi osaksi projektia. Haastatteluiden pohjalta minulle jäi kuitenkin sellainen kuva, että työntekijät hoitavat paljon tukihenkilöille kuuluvia tehtäviä. On tietysti ymmärrettävää, että henkilökemiat eivät aina osu kohdalleen, mutta sellaisessa tapauksessa tukihenkilöä pitäisi mielestäni pystyä vaihtamaan. Mielestäni olisi myös projektin kehittymisen ja kasvamisen kannalta tärkeää, että tukihenkilötoiminta saataisiin toimimaan siten, että tukihenkilöt voisivat olla asiakkaille enemmän avuksi.

Mikäli projektin asiakasmäärä lisääntyy jatkuvasti, eivät työntekijöiden resurssitkaan riitä loputtomiin. Tämän vuoksi olisi mielestäni hyvä panostaa luottamuksen synnyttämiseen asiakkaan ja tukihenkilön välillä asiakkaan tullessa projektiin mukaan.

Toinen yllättävä seikka oli se, että yksi haastateltavista ei kokenut vertaistukea tärkeänä osana omaa päihdekuntoutustaan. Aloittaessani tutkimuksen tekemistä pyrin karistamaan kaikki ennako-oletukset, mutta huomasin kuitenkin ajattelevani, että vertaistuki on varmasti kaikille hyvin tärkeä asia. Tämän vuoksi olinkin kovin yllätynyt kuullessani, ettei vertaistueella ollutkaan niin suurta merkitystä kaikille. Pohtiessani asiaa, tulin siihen tulokseen, että vertaistuen merkittävyys on varmasti hyvin paljon ihmisen persoonasta kiinni. Kaikki eivät ole luonteeltaan sosiaalisia, eivätkä halua puhua omista asioistaan puolittuntemattomille. Varmasti sellaiset ihmiset, jotka eivät koe vertaistukea tärkeänä saavat tukea jotain muuta kautta. Tuki voi tulla esimerkiksi läheisiltä ihmisiltä, joilla ei ole ollut päihdeongelmaa.

HomeSweetHome -projektin työntekijät saavat tutkimukseni kautta palautetta projektin onnistumisesta. Palaute on todella tärkeää, sillä positiivisena se auttaa työntekijöitä jaksamaan työssään ja negatiivisena se tuottaa usein kehitysideoita ja parannusehdotuksia työlle. Tutkimuksestani saadaan tietoa niistä seikoista, joihin haastateltavat ovat tyytyväisiä sekä niistä, joita heidän mielestään voisi parantaa. Itse olen ollut aina kiinnostunut kriminaali- ja päihdetyöstä. Tulen jatkossa työskentelemään nuorten parissa, joten uskon, että tutkimuksestani on myös itselleni apua työelämässä. Perehtyneisyys päihdeongelmaan ja rikoskierteeseen auttaa minua tekemään ennaltaehkäisevää työtä nuorten parissa.

7.3 Jatkotutkimusaiheita

HomeSweetHome -projektissa riittää myös jatkotutkimusaiheita. Mielestäni olisi mielenkiintoista, jos jatkossa saataisiin tehtyä seurantatutkimus, jossa projektin asiakkaita seurattaisiin aivan alusta lähtien esimerkiksi vuoden verran. Olisi

mielenkiintoista tietää miten tuen tarve muuttuu ja itsenäinen elämä vähitellen alkaa. Toinen jatkotutkimusaihe voisi olla tällä hetkellä projektissa mukana olevien asiakkaiden haastattelu esimerkiksi viiden vuoden kuluttua, kun he eivät ole enää mukana projektissa. Tällöin he olisivat jo etääntyneet projektista hieman ja voisivat sitten kertoa kokemuksiaan projektin vaikuttavuudesta.

Työntekijöiden näkökulmaa projektista olisi myös hyvä tutkia. Olisi hyödyllistä saada tietää minkälaisena he kokevat projektin ja sen tuloksellisuuden. Tutkimalla työntekijöiden mielipiteitä projektista, voitaisiin saada myös lisää kehitysehdotuksia. HomeSweetHome -projekti on tällä hetkellä vielä melko uusi, joten olisi varmasti hyödyllistä toteuttaa myös tämän tutkimuksen kaltainen tutkimus muutaman vuoden kuluttua, mikäli projektin toiminta saadaan vakiinnutettua. Tällöin työskentely olisi löytänyt jo selvät linjat, ja asiakkaiden kokemukset voivat olla hyvin erilaisia.

LÄHTEET

Ahola, M. 2008. Yhdestoista tuomio sai taparikollisen opiskelemaan kirvesmiehen ammatin. Helsingin Sanomat 9.3.2008, A 13.

Granfelt, R. 2003. Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Suomen ympäristö 613. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Granfelt, R. 2004. Päihteettömien päivien talo: tutkimus Kivitaskuyhteisöstä asukkaiden tulkitsemana. Espoo: Diakoniasäättö.

Granfelt, R. 2005. Vapautuvien vankien tuettu asuminen. Teoksessa Hynynen, R. (toim.) Asuntoja ja tukea asunnottomille. Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Suomen ympäristö 745. Helsinki: Ympäristöministeriö, 119-157.

Ekholm, H. 1998. AA – Nimettömät Alkoholistit. Teoksessa Salaspuro, M. (toim.), Kiianmaa, K. (toim.) & Seppä, K. (toim.) Päihdelääketiede. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 217-223.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.

Havio, M., Inkinen, M. & Partanen, A. (toim.) 2008. Päihdehoitotyö. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Helenius, T. 2004. Johdanto –toisen tuki ja itsenäinen henkilö. Teoksessa Tukihenkilöopas. Sylva ry. Forssa: Painotalo Auranen Oy, 7-11.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holopainen, A. 1998. Päihdeongelma ja sosiaalinen syrjäytyminen. Teoksessa Salaspuro, M. (toim.), Kiiänmaa, K. (toim.) & Seppä, K. (toim.) Päihdelääketiede. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 239-245.

Hyväri, S. 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A.B. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 214-235.

Hänninen, V. 2004. Omaiskertomusten opettamaa. Teoksessa Koski-Jännes, A. & Hänninen, V. (toim.) Läheiseni on päihdeongelmainen. Helsinki: Kirjapaja Oy, 104-113.

Kittilä, R. 2004. Vapaaehtoistoiminta, vertaistuki ja kilpailuttaminen. [verkkokulkaisu]. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry. [viitattu 20.2.2008]. Saatavissa: <http://www.sosteryty.fi/pdf/vapaaehtoistuki.pdf>

Kriminaalihuoltolaitos & Vankeinhoitolaitos: Vuosikertomus 2001. [verkkokulkaisu]. Rikosseuraamusvirasto. [viitattu 20.2.2008]. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/6542.htm>

Kärkkäinen, S.-L. 2002. Asunnottomuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Heikkilä, M. (toim.) & Kautto, M. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2002. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 372-391.

Lehtinen, S. 1994. Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöprojekti. Helsinki: Hakapaino Oy.

Manninen, M. & Tuori, T. 2005. A-klinikkasäätiön tuettu asuminen. Teoksessa Hynynen, R. (toim.) Asuntoja ja tukea asunnottomille. Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Suomen ympäristö 745. Helsinki: Ympäristöministeriö, 9-26.

Mutalahti, T. 1999. Hoito ja rangaistus kohtaavat. Vankien päihdehuoltoprojektin loppuraportti. Helsinki: Stakes. Raportteja 242.

Mäkelä, R. 1998. Hoitojärjestelmät. Teoksessa Salaspuro, M. (toim.), Kiianmaa, K. (toim.) & Seppä, K. (toim.) Päihdelääketiede. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 171-178.

Nyman, E. 1996. Tukihenkilötoiminta – tie elämänlaatuun. Pieksämäki: Kehitysvammaisten tukiliitto ry.

Pennanen, R. 2004. Tukihenkilö auttajana. Teoksessa Tukihenkilöopas. Sylva ry. Forssa: Painotalo Auranen Oy, 13-17.

Richter, M. 2002. Vankeinhoidon käytännöt. Teoksessa Salminen, M. (toim.) & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Helsinki: Tietosanoma Oy, 79-98.

Rikoksettomiaan elämänhallintaan. Seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintö. 2001. Oikeusministeriö. Komiteamietintö 2001:2. Helsinki: Oy Edita Ab.

Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2006. [verkkajulkaisu]. Rikosseuraamusvirasto. [viitattu 20.2.2008]. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/15157.htm>

Salo, R. (toim.). 2003. Pidä minusta kiinni. Tukiasumisen, päiväkeskustoiminnan ja työllistämisen kehittämisen opas. Helsinki: Trio-Offset Oy.

Sosiaalihuoltolaki 710/1982. Annettu Helsingissä 17.9.1982.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vankeinhoidon päihdestrategia vuosille 2004-2006. [verkkajulkaisu]. Rikosseuraamusvirasto [viitattu 8.9.2007]. Saatavissa:

<http://www.rikosseuraamus.fi/29334.htm>

Vuorinen, M. 1996. Oma-apuryhmäprojekti. Teoksessa oma-apuryhmät: vertaisten tukea ja toimintaa. Kärkkäinen, T. & Nylund, M.(toim.) Helsinki: Kansalaisareena ry.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Hautala, A.-M. 1998. Vankien selviytyminen kohti päihteettömyyttä. Oulu: Oulun yliopisto, hoitotieteen laitos.

Salonen, S. & Solehmainen-Haapanen, R. 2007. Valitsemaan numeroon ei juuri nyt saada yhteyttä – vapautuneiden vankien näkemyksiä ja kokemuksia yhteiskuntaan sopeutumisesta. Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveystieteiden laitos.

Stop Huumeille ry. HomeSweetHome. Esite.

Stop Huumeille ry. Vapaapäivä -toiminta. Esite.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. TUETTU ASUMINEN

- Mistä kuulit HomeSweetHome -projektista?
- Miksi otit yhteyttä?
- Miten olet kokenut tuen saamisen? (helpottava, ahdistava jne.)
- Kuvaile minkälaista apua olet saanut tuetusta asumisesta päihteettömyyteen.
- Oletko saanut mielestäsi riittävästi tukea?
- Onko tuen tarve ja sen saaminen muuttunut sinä aikana, kun olet ollut projektissa mukana? Miten?
- Kuvaile tukihenkilösuhdettasi. Oletko saanut tukihenkilöltä sitä mitä olet toivonut?
- Mitä toivoisit lisää HomeSweetHome -projektilta?

2. VERTAISTUKI

- Oletko ollut mukana Stop Huumeille ry:n toiminnoissa? Millaisena koet toiminnot, joissa olet ollut mukana?
- Miten olet kokenut saamasi vertaistuen? Onko siitä ollut apua päihteettömyyteen? Miten apu ilmenee?
- Oletko mielestäsi saanut riittävästi vertaistukea?
- Kuvaile vertaistukea omin sanoin ja kerro sen merkityksestä päihteettömyyteesi.
- Mitä toivoisit HomeSweetHome -projektilta lisää vertaistuen suhteen?

3. PÄIHTEETTÖMYYS

- Miten päihteettömyyttä tuettiin vankeusaikana?
- Motivoiko HomeSweetHome -projekti ja sen tarjoamat tukimuodot päih-
teettömyyteen? Mikä saa sinut motivoitumaan?
- Kuvaile HomeSweetHome -projektin vaikutusta raittiina pysymiseen.
- Jos on ollut retkahduksia, miten niitä on käsitelty?
- Kuvaile tämänhetkistä elämäntilannettasi. Oletko tyytyväinen siihen?
- Millaista kuvittelisit tämänhetkisen elämäsi olevan ilman
HomeSweetHome -projektia?
- Mitä teet itse päihteettömän elämäntapasi eteen? Mitä muita päihdepalve-
luja käytät?
- Missä näet itsesi vuoden kuluttua? Miten HomeSweetHome -projekti vai-
kuttaa tähän visioon?

Tutkimuslupa-anomus

Nimeni on Marjaana Hänninen ja opiskelen Lahden ammattikorkeakoulussa viimeistä vuotta sosionomiksi. Olen aloittamassa opinnäytetyön tekemistä ja anon tutkimuslupaa koskien Stop Huumeille ry:n HomeSweetHome -projektia Lahdessa.

Tarkoitukseni on tutkia vertaistuen ja tuetun asumisen merkitystä päihteettömään elämään. Tavoitteena on saada ruohonjuuritason tietoa HomeSweetHome -projektin tarpeellisuudesta sekä saada mahdollisia kehitysideoita kyseiselle projektille. Tutkimusaineiston keräisin haastatteleamalla kolmea HomeSweetHome -projektin asiakasta tammikuussa 2008. Haastattelut toteuttaisin teemahaastatteluina, joissa asiakkaat saisivat kertoa omia kokemuksiaan vertaistuesta ja tuetusta asumisesta sekä niiden merkityksestä päihteettömään elämään. Aineisto tuldtisiin käsittelemään täysin luottamuksellisesti ja haastattelunauhut tuhottaisiin jälkeinpäin. Asiakkaiden henkilöllisyys ei tulisi esille missään vaiheessa. Ennen opinnäytetyön palautusta luovutan sen tarkistettavaksi Mytty Messmerille. Tutkimuslupa-anomukseni koskee Stop Huumeille ry:n nimen ja HomeSweetHome -projektin nimen näkymistä sekä aineiston keruuta opinnäytetyössäni.

Terveisin

Marjaana Hänninen
Nahkurinkatu 8
15150 Lahti
marjaana.anttonen@lpt.fi

Tutkimusluvan myöntäjän allekirjoitus ja nimen selvennys

Lahdessa ___/___ 2008

Hei!

Nimeni on Marjaana Hänninen ja opiskelen Lahden ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Olen tekemässä opinnäytetyötä liittyen Stop Huumeille ry:n HomeSweetHome -projektiin. Tarkoitukseni on tutkia vertaistuen ja tuetun asumisen merkitystä päihteettömään elämään ja siihen tarvitsen Sinun apuasi. Haluaisin haastatella Sinua aiheeseen liittyen ja kysyisin mielipiteitäsi vertaistuesta, tuetusta asumisesta sekä päihteettömästä elämästä. Haastatteluaineisto käsitellään täysin luottamuksellisesti, eikä henkilöllisyytesi tule esille missään muodossa. Aikaa haastatteluun kuluu noin tunti.

Mikäli suostut haastateltavaksi, voit ilmoittaa halukkuudestasi oheisella suostumuslomakkeella. Lomakkeen voit palauttaa Stop Huumeille ry:n Mariankadun toimipisteeseen. Tämän jälkeen voimme sopia tarkempaa haastatteluajankohtaa. Apusi olisi erittäin kallisarvoista ja kertomalla mielipiteesi voit omalta osaltasi vaikuttaa HomeSweetHome -projektin kehittämiseen.

Ystävällisin terveisin,
Marjaana Hänninen
antanmarj@lpt.fi

SUOSTUMUS

Olen halukas osallistumaan tutkimukseen koskien vertaistuen ja tuetun asumisen merkitystä päihteettömään elämään. Suostun haastateltavaksi keväällä 2008. Olen saanut tarpeeksi tietoa kyseisestä opinnäytetyöstä ja tiedän, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti, eikä henkilöllisyyteni tule esille tutkimuksen missään vaiheessa. Haastatteluaineistoa säilytetään salassapitosäädöksiensä mukaisesti ja se tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua.

Lahdessa ____ / ____ 2008

Allekirjoitus ja nimenselvennys
